

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Habib Bourguiba

Otec vlasti nebo umělá ikona

Vztah Tunisánů k odkazu Habiba Bourguiby

Veronika Mrázková

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra blízkovýchodních studií

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Blízkovýchodní studia

Bakalářská práce

Habib Bourguiba

Otec vlasti nebo umělá ikona

Vztah Tunisánů k odkazu Habiba Bourguiby

Veronika Mrázková

Vedoucí práce:

Mgr. Jakub Kydlíček

Katedra blízkovýchodních studií

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

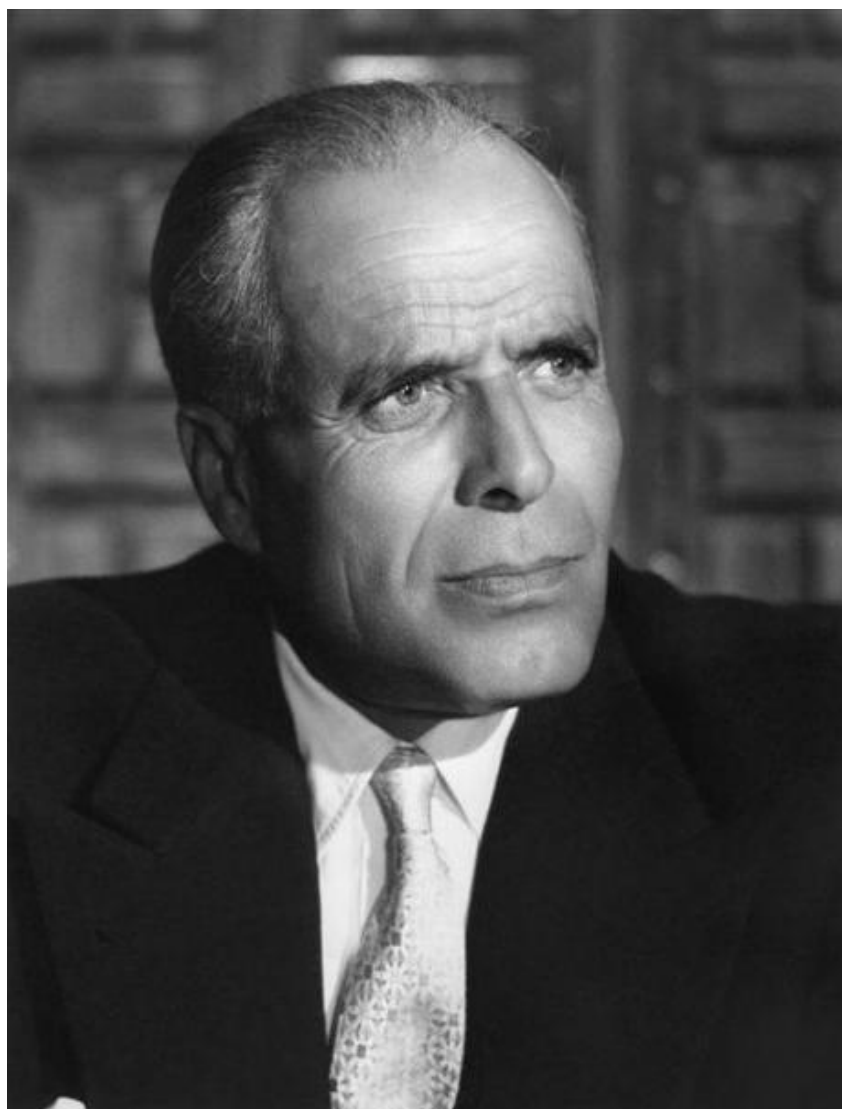
Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2012

.....

Chtěla bych poděkovat Mgr. Jakubu Kydlíčkoví za jeho cenné rady a čas, který mi věnoval.

„Jsem optimista, mluvíme-li o Tunisku po Bourguibovi.

Říkám: ,Vytvořil jsem něco tak pevného, co vydrží i po mně‘.“

Habib Bourguiba, 27. června 1972

Obsah

1	ÚVOD	7
2	ŽIVOT HABIBA BOURGUIBY	9
	2.1 Boj za nezávislost	9
	2.2 Nezávislost země a období prezidentství	16
	2.3 Bourguibův přínos a stinné stránky jeho vlády	21
3	OBRAZ HABIBA BOURGUIBY V SOUČASNÉM TUNISKU	24
	3.1 Bourguibismus.....	25
	3.2 Pamětní místa, muzea a instituce.....	26
	3.3 Literatura.....	30
	3.4 Bourguiba v1.0	31
4	OBSAHOVÁ ANALÝZA TISKU	38
	4.1 Metodologie terénního výzkumu	38
	4.2 Materiál a jeho sběr	39
	4.3 Selekce a typologie zkoumaného korpusu.....	40
	4.3.1 Přehledové tabulky obsahující zmínku o Habibu Bourguibovy	41
	4.3.1.1 Deník La Presse de la Tunisie	41
	4.3.1.2 Deník Le Temps.....	43
	4.4 Klíčová slova a jejich analýza	46
	4.4.1 Frekvenční slovník klíčových slov.....	46
	4.4.1.1 Deník La Presse	46

4.4.1.2 Deník Le Temps.....	49
4.4.1.3 Souhrnná tabulka klíčových slov označujících Habiba Bourguibu.....	51
4.4.2 Analýza klíčových slov v kontextu obsahu článků	51
4.5 Vyhodnocení analýzy.....	54
5 ZÁVĚR	55
6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	57
6.1 Literatura.....	57
6.2 Internetové zdroje	58
6.3 Tištěná periodika.....	59
7 RESUMÉ	60

1 ÚVOD

Cílem této práce je představit osobnost Habiba Bourguiby, prvního tuniského prezidenta, a prozkoumat, zda, a případně jak, je jeho osobnost přítomna v současné tuniské společnosti. Jedním ze záměrů této práce je také odpovědět na otázku, zda kult jeho osobnosti, který už za svého života on sám důsledně budoval, je mezi lidmi stále přítomný, či už v povědomí lidí jeho osobnost téměř čtvrt století po odchodu z funkce více nefiguruje. A pokud jeho kult přítomen je, tak jak se projevuje a čím je typický.

První kapitola je proto věnována jeho životu a dílu. Znalost těchto faktů je nezbytná pro porozumění a pochopení vnímání Bourguibovy osoby mezi Tunisany. Proto zde uvádím nejdůležitější životopisná data, představuji stěžejní mezníky jeho cesty za nezávislostí země a následné působení v čele státu, včetně jeho zásadních kroků při budování nové republiky.

Habib Bourguiba byl vůdčí osobností tuniského nacionalistického hnutí, které bojovalo za nezávislost země. Tunisko bylo od roku 1881 francouzským protektorátem a nástup nacionalistického hnutí v arabských zemích se nevyhnul ani jemu. Za tímto účelem vznikla nejprve strana Destour, od níž se později pod Bourguibovým vedením odštěpil tzv. Néo-Destour. Této straně se za téměř dvacet let protirežimní činnosti podařilo získat nezávislost a do čela nově vzniklé republiky se postavil právě Habib Bourguiba. Velmi radikálními a pokrokovými kroky se rozhodl vytvořit ze zaostalé země moderní prosperující stát i za cenu rozporuplných, až odmítavých reakcí některých částí společnosti.

Druhá kapitola mapuje vnímání Habiba Bourguiby v současném Tunisku. Na základě výstupů ze soudobé literatury, rekognoskací pamětních míst a především pak průzkumem tuniské internetové sítě vytváří jeho dnešní obraz.

Také v Tunisku se totiž stal internet zásadním médiem, o čemž svědčí například i události tuniské „*Jasmínové revoluce*“ z počátku loňského roku, jež rozpoutala tzv. „*Arabské jaro*“. Mladí lidé se domlouvali na protirežimních demonstracích především přes virtuální prostor. Vlastnictví počítače nebo notebooku zde sice není ještě tak běžné a rozšířené, jako v Evropě, ovšem funguje zde velmi hustá síť internetových kaváren, tzv. „*publinetů*“, kde je možné se za velmi nízký poplatek téměř kdykoliv připojit. Tunisané jich hojně využívají, a nejvíce pak fenomén současnosti, sociální síť Facebook. Proto jsem právě virtuální prostor vybrala jako jedno z polí, jež by mohly potvrdit některé z hypotéz, a to především tu, jak a či vůbec vnímají osobnost Habiba Bourguiby mladí Tunisané, tedy nejčastější uživatelé internetu a sociálních sítí.

Součástí práce bylo také zjistit, zda jsou stále v zemi památná místa, odkazující na boj za nezávislost, či konkrétně se vztahující k prvnímu tuniskému prezidentovi a zda mají z dnešního pohledu nějaký význam.

Jaký je postoj společnosti k Habibu Bourguibovi po revoluci, jež přinesla do té doby v zemi nevídanou svobodu slova a projevu? Na tuto otázku odpoví poslední kapitola práce, která na základě terénního výzkumu v Tunisku ukáže Bourgibův jazykový obraz v současném frankofonním tisku.

Pro sběr materiálu bylo vybráno období od poloviny října do poloviny prosince, a to ne náhodou. V Tunisku se totiž 23. října konaly první svobodné demokratické volby, a proto to byla doba, kdy se celý národ zabýval analýzami historie země, jejich zásadních mezníků a především pak jejího dalšího směřování.

Ze závěru by tedy mělo vyplynout, zda je osobnost Habiba Bourguiby v myšlení společnosti dosud přítomna a jakým způsobem se případně projevuje jeho odkaz v porevolučním směřování tuniského národa.

2 ŽIVOT HABIBA BOURGUIBY

Habib Bourguiba zasvětil boji za svobodu a nezávislost Tuniska celý svůj život. Z osmnácti let ve vedení tuniského odboje jich dvanáct strávil ve vězení, či deportaci. Nikdy však neztratil kontakt s vlastí, ani neochvějnou vedoucí pozici. Díky jeho nezdolnému odhodlání a přesvědčení o správnosti svého jednání vždy přes všechny peripetie v boji pokračoval a nezávislosti země na Francii dosáhl. Ujal se vlády v novém státě a ze zaostalé země dokázal vybudovat moderní a pokrokový arabský, ale laický stát. Otěže vedení státu držel pevně téměř až do konce své vlády a nepřipustil u nikoho žádný odpor. Svých cílů sice vždy dosahoval za každou cenu, ale možná i proto je dodnes Tunisko jednou z nejstabilnějších a nejbezpečnějších zemí v regionu.

2.1 Boj za nezávislost

Habib Bourguiba se narodil ve městě Monastir dne 3. srpna 1903 jako poslední z devíti dětí do rodiny úředníka v armádě tuniského beje.¹ Vystudoval základní školu, gymnázium a po úspěšné maturitě odjel do Francie na Pařížskou univerzitu studovat právo a politické vědy.

Od roku 1922 je sice stoupencem nacionalistické strany Destour, v Paříži však začíná studovat fungování francouzských politických stran, a to zejména „*Parti radical*“ (Radikální strana) a „*Parti socialiste*“ (Socialistická strana).² Potkává zde také svou první ženu Mathildu Lorain, se kterou se ožení a v roce 1927 se jim narodí syn Habib Bourguiba mladší. Toho samého roku se i s novou rodinou a právnickým diplomem vrací do Tuniska.

¹ Tuniští bejové byli oficiálně osmanští místodržící, kteří si ovšem postupem času vybudovali vlastní dědičnou vládnoucí dynastii minimálně závislou na Osmanské říši a kteří byli oficiálními představiteli státu i po dobu francouzského protektorátu až do vzniku republiky

² Rous, Jean (1984): *Habib Bourguiba*, Romorantin: Édition Martinsart, str. 11

Zde začíná se svou advokátní praxí a aktivně se připojuje ke straně „*Hizb al-Hurr al-Dusturí at-Túnisi*“ (Tuniská liberální ústavní strana), zkráceně Destour. Název této strany pochází z tureckého slova přejatého z perštiny „*dustur*“, jež bylo za Osmanské říše přeneseno do arabštiny jako velmi obecný pojem pro pravidlo či nařízení a až později nabylo svého významu „ústava“.³ Strana Destour byla nacionalistickou stranou, založenou v roce 1920 za účelem navrácení národních svobod, snažící se o návrat k tradičnímu Tunisku, ale především o nezávislost země.

Současně jako novinář přispívá nejprve do časopisu „*L'étendard tunisien*“ (Tuniský prapor) a zakládá vlastní časopis „*La voix du Tunisien*“ (Tuniský hlas), v němž již v té době vyjadřuje své názory a plány ohledně dekolonizace a nezávislosti země.⁴ V roce 1932 založí další vlastní deník „*L'Action tunisienne*“ (Tuniská akce), jehož program jasně definuje novou politickou vůli změnit dočasnou snahu o nezávislost podle několika jasných bodů. Ty následně vyvolají mnoho demonstrací proti protektorátu a vedou k zastavení jak vydávání časopisu, tak k pozastavení činnosti strany Destour.

V roce 1933 se koná v Monastiru kongres této strany. Na něm Bourguiba přednese projev vyzývající k „*opuštění zastaralých metod a již překonaného starého programu*“⁵ a tudíž jak k modernizaci strany a způsobu boje za nezávislost, tak i opuštění panarabistických myšlenek. Straníci s ním nesouhlasí a následně je i se svými příznivci ze strany vyloučen. Neváhá a 2. března 1934 svolává výjimečný kongres do města Ksar Hellal na němž definitivně zavírá dveře za starým Destourem šejka Abdalazíze Th^oálbího⁶ a zakládá se skupinou mladých stranu Néo-Destour, v níž se stane generálním tajemníkem. Tento den je později slaven jako důležitý historický zlom, který vedl k tuniské nezávislosti.

³ Brill, E.J. (1966): *Dustūr: aperçu sur les constitutions des Etats arabes et islamiques*, Leiden, str. 1

⁴ Rous, Jean (1984): *Habib Bourguiba*, Romorantin: Édition Martinsart, str. 12

Nová, progresivní snaha o dosažení cílů a především revoluční přístup k šíření osvobozeneckých a nacionalistických myšlenek ve velmi krátké době způsobily, že se rychle rozšířily po celé zemi. Představitelé Néo-Destouru, a především Bourguiba, se rozjeli po celé zemi, kde jednoduše a jasně v plamenných projevech vysvětlovali lidovým masám, jaké jsou jejich cíle a jakými postupy jich chtějí dosáhnout. Jako první se dostali do kontaktu se všemi vrstvami populace, od negramotných, přes beduínské kmeny až po intelektuály z celé země. A ve všech probouzeli národní vědomí, odmítajíc bídu a represi francouzského protektorátu. Pomáhala jim zároveň rozsáhlá síť stranických buněk, kterých založili přes 400, a paralelních organizací, jako odbor pracujících, hnutí žen, mladých, odbor zemědělců či obchodníků.⁷

Toto národní protikolonialistické hnutí, jež se Neo-Déstouru podařilo rozběhnout, však značně znepokojilo francouzskou protektorátní správu, především jejího nejvyššího představitele, tzv. generálního rezidenta, Marcela Peyroutona. Proto vydává příkaz a 3. září, půl roku po kongresu v Ksar Hellalu, je Habib Bourguiba společně s dalšími nejvyššími představiteli zatčen a uvězněn v Borj-le-Boeuf, jež se nachází v poušti na úplném jihu Tuniska. V březnu 1936 Peyroutona střídá ve vedení demokratičtější Armand Guillon, jež nechává tuto věznici zavřít a vězni jsou převezeni na ostrov Djerba nebo do Gábesu a o měsíc později jsou propuštěni.

Bourguiba dostává povolení a dvakrát cestuje do Paříže, kde se snaží navázat spolupráci a přesvědčit francouzské představitele o svém cíli. Jeho snaha je však zmařena změnami na politické scéně, kdy ve Francii padne vláda „*Fronte populaire*“ (Lidové fronty). Vrací se do Tuniska, kde je jeho autorita a osobnost stále více uznávána, stejně jako si získává protivníky, především z řad „starého“ Destouru.

⁵ Rous, Jean (1984): *Habib Bourguiba*, Romorantin: Édition Martinsart, str. 14

⁶ Abdalazíz Th^cálbí byl zakladatelem původní strany Destour.

⁷ Rous, Jean (1984): *Habib Bourguiba*, Romorantin: Édition Martinsart, str. 16

Po celé zemi se pravidelně konají menší či větší demonstrace. Ta z 9. dubna 1938 se neslavně zapíše do historie. Několik předcházejících dnů se konaly pouliční protesty, ve kterých se Tunisané dožadovali politických reforem, především vzniku parlamentu, a zároveň došlo i ke generální stávce. 9. dubna se mnoho mladých, zejména z univerzity Zajtúna, shromáždilo kolem tuniské medíny a vydali se v obrovském počtu protestovat k Justičnímu paláci.⁸ Koloniální jednotky se je neúspěšně snažily rozehnat, a tak na náměstí Bab Souika zahájily palbu do davu demonstrantů - 122 jich zemřelo a 62 bylo zraněno.⁹ Následující den byl Bourguiba znovu společně s dalšími 3000 protestanty zatčen a Néo-Destour rozpuštěn.

Krátce před začátkem druhé světové války byl Bourguiba znovu 10. června 1939 zatčen, tentokrát za snahy o komplot proti státní bezpečnosti a podněcování občanské války, uvězněn v Tebursuku u města Béja a následně deportován do Francie. Zde byl postupně vězněn v pevnostech St. Nicolas v Marseille, Montluc v Lyonu a Vanci v Ain.

Na konci roku 1942 je osvobozen Němci, kteří se ho snaží přesvědčit o navázání spolupráce s Osou.¹⁰ On však odmítá, protože od začátku války je hluboce přesvědčen o nutnosti táhnout za jeden provaz se Spojenci a francouzským gaullistickým¹¹ odbojem. Toto přesvědčení vyjádřil i ve slavném dopisu ze srpna 1942 adresovaném jeho společníkovi Habibu Thameurovi a celému tuniskému národu. V něm lid vyzývá k pokračování boje za nezávislost a instruuje ho o způsobu boje. Mimo jiné v něm napsal: „*Pravdou, která bije do očí, je, že Německo válku*

⁸ Casemajor, Roger (2009): *L'action nationaliste en Tunisie. Du Pacte fondamental de M'hamed Bey à la mort de Moncef Bey. 1857-1948*, Tunis: Sud Éditions, str. 105

⁹ Rous, Jean (1984): *Habib Bourguiba*, Romorantin: Édition Martinsart, str. 24

¹⁰ Osa (případně Fašistická osa) je označení pro vojensko-politické uskupení moci v čele s Německem, Itálií a Japonskem za druhé světové války. Proti nim byla koalice Spojenců (Velká Británie, USA, SSSR a další).

¹¹ Charles de Gaulle, budoucí francouzským prezident, byl před dobytím Francie za druhé světové války brigádním generálem ve francouzské armádě. Po jejím dobytí prchá do Anglie a odtud organizuje až do konce války francouzský odbor.

*nevyhraje a ani ji nemůže vyhrát. Čas pracuje proti němu.“*¹² A své vizionářské přesvědčení vysvětluje tím, že mezi ruským, anglosaským a americkým kolosem, jež ovládá moře a má nekonečné průmyslové možnosti, bude „*Německo rozdrveno jako mezi čelistmi nezadržitelného svěráku.*“¹³ Za nezbytné považoval, aby Tunisko po válce stanulo na vítězné straně po boku Spojenců a připravilo si tak tu správnou pozici pro vznik nezávislého státu: „*Opakuji vám, je to otázka života a smrti pro Tunisko! A i když nejste přesvědčeni o tom, co jsem vám právě řekl, poslechněte! Je to rozkaz, který vám dávám. Nediskutujte o něm. Přebírám za něj před Bohem i Historií veškerou odpovědnost.*“¹⁴

Po neúspěšné snaze německých i italských fašistů přesvědčit Bourgibu v Římě o výhodách vzájemné spolupráce, navrací se zpět do vlasti. Zde se setkává s novým francouzským generálním rezidentem Charlesem Mastem a brzy dochází k závěru, že Francie aktuálně není nakloněna žádnému dialogu o jejich zájmech. Zjišťuje, že v různých zemích světa je emancipace koloniálních národů aktuální a nově vzniklé organizace jako OSN, či Liga arabských států otevírají nové perspektivy v jeho snažení.¹⁵ Rozhodne se proto využít tohoto potencionálu, ještě před koncem války ilegálně znovu opouští zemi a obrací se s otázkou tuniské nezávislosti na svět.

Nejprve odjíždí přes Tripolis do Káhiry, sídla Ligy arabských států, kde se setkává s mnoha dalšími arabskými nacionalisty a zakládá kancelář Néo-Destouru. Odtud cestuje do Mekky, kde se setkává se saúdskoarabským králem. V roce 1946 se přes Ženevu vydává získat podporu pro nezávislost země až do USA.

¹² Sayah, Mohamed (1979): *Histoire du Mouvement National Tunisien. Documents XIII: Le Néo-Destour face à la troisième épreuve, 1952-1956. 1. L'échec de la répression*, Tunis: Dar El Amal, str. 35

¹³ Tamtéž, str. 35

¹⁴ Tamtéž, str. 38

¹⁵ Rous, Jean (1984): *Habib Bourguiba*, Romorantin: Édition Martinsart, str. 31

Během jeho pobytu v exilu nepřicházejí z vlasti nejlepší zprávy - dochází k častým nepokojům, odboj nemá jednotné vedení, starý i nový Destour se vzájemně sblíží a doslýchá se i o intrikách generálního tajemníka strany Salaha Ben Youssefa. I přes snahu francouzské ambasády v Káhiře se Bourguiba 8. září 1949 vrací do země, kde ho ihned po přeletu vítá nadšená masa Tunisánů a je přátelsky přijat bejem Laminem.

Během následujících sedmi měsíců podnikne „turné“, během něhož navštíví každý kout země, znovu povzbuzuje Tunisany v boji za svobodu a zároveň znovu získává kontrolu nad stranickým aparátem Néo-Destouru, který byl během jeho nepřítomnosti řízen jeho zástupcem a budoucím nepřítelem Salahem Ben Youssefem.

Znovu odjíždí ze země a podniká v Evropě a USA druhou kampaň za svobodu Tuniska. Začne ji nejprve v Paříži, kde učiní v AFP¹⁶ deklaráci, ve které definuje známých sedm bodů jako základ budoucích jednání, a poté navštíví všechna velká města v zemi. Následně odjíždí na Islámský světový kongres do Karáčí. Se svou kampaní za nezávislost pokračuje do indického Nového Dillí, znovu do Káhiry, poté do Švédska a USA. Ve všech zemích se účastní nejrůznějších kongresů, setkává se s vládními představiteli a snaží se je přesvědčit o nutnosti vytvoření samostatného státu.

V roce 1952 se znovu vrací do Tuniska a je opět zatčen za výzvy k šíření odbojových akcí. Je vězněn v severotuniské Tabarce a v Remadě v jihotuniské poušti. Francouzští představitelé mu nabízejí exil ve Francii, pokud se písemně vzdá svých aktivit. Na to jim Bourguiba měl odpovědět: „*Ten, co vás poslal, mě nemohl znát, aby mi mohl klást takové podmínky. Jsem rozhodnut pokračovat ve svém úkolu kdekoliv se nacházím, dokud budu živ.*“¹⁷ Situace v zemi se nadále vyhrcojuje, zejména poté, co

¹⁶ Agence France-Presse – Francouzská tisková agentura

¹⁷ Rous, Jean (1984): *Habib Bourguiba*, Romorantin: Édition Martinsart, str. 43

militantní francouzská organizace „*Main Rouge*“¹⁸ (Červená ruka) spáchá 5. prosince 1952 úspěšný atentát na odboráře a bojovníka za svobodu Farhata Hacheda. Tento čin je velmi silně odsouzen ve světě i ve Francii. Bourguiba je poté deportován na ostrov Groix v Atlantickém oceánu u bretaňského pobřeží, což vyvolá celostátní generální stávkou.¹⁹ Zde je mu dovolen volný pohyb, jehož využívá a rozdává rozhovory všem významným francouzským deníkům jako „*le Monde*“, „*l'Express*“, „*Paris Match*“ nebo „*Franc-Tireur*“. Odtud je převezen do zámku De la Ferté v centrální Francii a nakonec do Paříže.

Mezitím se ve Francii stává premiérem Pierre Mendès France, který Tunisko ihned navštívuje. 31. července 1954 deklaruje ve svém projevu v Kartágu před bejem, že Paříž není proti emancipaci tuniského lidu a de facto nepřímo vyhlašuje vnitřní autonomii země. Bourguiba to v následné deklaraci kvituje, na rozdíl od radikálních členů Néo-Destouru a tzv. „*fellagů*“, militantních partyzánů bojujících z hor proti protektorátu. Obě skupiny se ale Bourguibovi podaří přesvědčit o jeho správnosti, na rozdíl od Salaha Ben Youssefa, jež z Káhiry tento krok na dálku silně odsuzuje.

1. června 1955 se Habib Bourguiba triumfálně vrací do Tunisu po podpisu oficiálních francouzsko-tuniských dohod uznávajících vnitřní autonomii země. V tuniském přístavu La Goulette je vítán obrovským davem, jež se do hlavního města sjel z celé země, a na ramenou odnesen do centra.²⁰

Nepochyboval, že zanedlouho přijde i nezávislost země, proto se ihned začalo s rozdělováním moci, pravomocí a vedoucích funkcí. Z exilu se vrací i generální tajemník strany Salah Ben Youssef, který, podporován egyptským prezidentem Gamalem Abd an-Násirem, odmítá vnitřní

¹⁸ Main rouge neboli Červená ruka byla francouzská militantní skupina, jež v 50. letech operovala ve francouzských koloniích severní Afriky a následně i v Evropě. Hlavním cílem pro ni byly bojovníci za svobodu a nezávislost. Její původ a vazby nejsou známy, protože dodnes nebyly zpřístupněny archívy, které se jí týkají

¹⁹ Rous, Jean (1984): *Habib Bourguiba*, Romorantin: Édition Martinsart, str. 45

²⁰ Tamtéž, str. 45

autonomii země. Bourguibovi, který vidí v Ben Youssefovi vlivného rivala, napomůže jeho postoj k tomu, že na listopadovém kongresu ve Sfaxu je Salah Ben Youssef zbaven funkce, vyloučen ze strany a později i donucen k exilu.

Blíží se zlomový moment. 3. března 1956 dojde k podepsání dohod o nezávislosti Maroka. Bourguiba ihned odjíždí do Paříže, aby zjistil, proč Maroko ano, ale Tunisko stále ne. 20. března 1956, devět měsíců po vyhlášení vnitřní autonomie, jsou podepsány dohody o nezávislosti Tuniska. Návrat do vlasti je však zastíněn špatným vývojem války v Alžírsku.²¹ Sám Bourguiba ve svém projevu po návratu řekl „*Nebudu spát, dokud poteče krev našich alžírských bratrů.*“²² I proto je dodnes v zemi spíše slaven Bourguibův návrat z exilu s vnitřní autonomií, než opravdové vyhlášení nezávislosti.

Ihned také proklamuje další ze svých hlavních cílů: „*Po přechodném období musí všechny francouzské složky opustit Tunisko, a to včetně Bizerty*“²³.²⁴

2.2 Nezávislost země a období prezidentství

Bourguiba tedy vydobyl nezávislost země, ovšem stejně těžký úkol byl stále před ním – nutnost provést úplnou dekolonizaci země, vyrovnat se s vysokou nezaměstnaností a především od základů vybudovat celou zemi a její společnost. Byl přesvědčen o své jedinečnosti a přijímal jako své poslání zaostalou zemi co nejrychleji modernizovat, a to i přes těsnou spolupráci se Západem. „*Nesmíme zapomenout, že jsme Arabové, že jsme zakořeněni v islámské kultuře, ale zároveň nesmíme zanedbávat*

²¹ Válka o Alžírskou nezávislost probíhala v letech 1954 – 1962. Během něho došlo ve Francii ke změně ústavy a vzniku tzv. 5. republiky. Jejím prezidentem se stal Charles de Gaulle, který jako první navázal rozhovory s FLN (Frontou národního osvobození) a v roce 1962 tak mohl vzniknout suverénní alžírský stát.

²² Rous, Jean (1984): *Habib Bourguiba*, Romorantin: Édition Martinsart, str. 54

²³ Bizerta je přístavní město s velmi strategickou pozicí v severovýchodním cípu Tuniska na pobřeží Středozemního moře a Sicilského kanálu. Francouzská námořní základna v Bizertě bylo pro Francii velmi významnou v alžírské válce o nezávislost.

*fakt, že žijeme v polovině 20. století. Musíme se účastnit civilizačního pokroku a zaujmout místo ve středu naší doby.*²⁵

Tunisko je stále monarchií a Bourguiba se stává v 53 letech prvním premiérem nezávislé vlády a zároveň ministrem zahraničí a obrany. Jako v první arabské zemi je v Tunisku 13. srpna vyhlášen občanský zákoník, a tím zaručena práva žen. Po něm následuje série legislativních a justičních reforem, jejichž hlavní prioritou je tunisifikace a unifikace soudního systému, který je dosud roztržštěn na tradiční náboženské (šari^c a rabínské) a francouzské laické soudy.²⁶

Definitivním potvrzením Bourguibova vítězství se stal 27. červenec 1957, kdy byla zrušena monarchie a vyhlášena samostatná Tuniská republika. On sám byl za obrovské podpory lidu jako jediný kandidát zvolen 8. listopadu jejím prezidentem.

Velmi se angažuje v alžírsko-francouzském konfliktu, který se navíc země přímo dotýká, protože na jejím území je stále přítomna francouzská armáda s její hlavní základnou ve městě Bizerta. Vyzývá lid, aby stavěl barikády, které by ztěžovaly přesuny francouzských vojsk a v proslovu v OSN deklaruje že: „*Tunisko nedovolí, aby Francouzi využívali naši země jako základny pro válku v Alžírsku.*“²⁷

Nedlouho poté, 8. února 1958, dojde k neslavně známému bombardování západotuniského příhraničního města Sakiet Sidi Youssef francouzskou armádou. Došlo k němu na základě rozhodnutí francouzského velitele ozbrojených sil v Alžírsku, že nebude více tolerovat příhraniční tunisko-alžírskou spolupráci, jež napomáhala alžírské Národní osvobozené armádě (ALN), a to především poté, co byli čtyři francouzští vojáci uneseni ALN do nedalekého města El Kef.²⁸ 72 lidí je

²⁴ Belkhdja, Tahar (1998): *Les trois décennies Bourguiba. Témoignage*, Paris: Publisud, str. 28

²⁵ Tamtéž, str. 18

²⁶ Mestiri, Ahmed (2011): *Témoignage pour l'Histoire*, Tunis: Sud Editions, str. 114

²⁷ Rous, Jean (1984): *Habib Bourguiba*, Romorantin: Édition Martinsart, str. 56

²⁸ Belkhdja, Tahar (1998): *Les trois décennies Bourguiba. Témoignage*, Paris: Publisud, str. 29

při bombardování zabito, z toho 12 dětí. To vyvolá masové demonstrace v Tunisku i pobouření ve světě a dojde k dočasnému přerušení diplomatických styků s Francií.²⁹ Bourguiba se rozhodl této situaci i přes velký odpor v zemi využít po svém. Odmítl proto přímou ozbrojenou akci proti Francouzům, spokojil se s omezením jejich pohybu a s využitím politického tlaku ze zahraničí chtěl dosáhnout odsunu francouzských vojsk ze země.³⁰

Ve Francii se prezidentem 8. ledna 1959 stává generál Charles de Gaulle, v něhož jsou vkládány velké naděje, že vyvede zemi z celonárodní krize. Bourguiba věří, že s de Gaullem bude možné jednou provždy vyřešit otázku přítomnosti francouzské armády a především její základny v Bizertě. De Gaullovou prioritou je však stále trvajícím konflikt v Alžírsku a i po osobním setkání s Bourguibou v únoru 1961 na zámku Rambouillet na stále výzvy a nabídky tuniské strany k dohodě neodpovídá.³¹

Poté, co se Bourguiba dozví o pracích na prodlužování přistávací dráhy v bizertském Sidi Abdallah, se rozhodne jednat. 19. července 1961 dojde k události nazývané bitva o Bizertu, Bizertská válka či Bizertská krize. Dobrovolníci, především z řad „*Jeunesse destourien*“ (Destourská mládež), se dobrovolně hlásí k ozbrojené akci.³² Tyto dobrovolné milice společně s nepříliš silnou tuniskou armádou zaútočí granáty na francouzskou vojenskou námořní základnu s plně vybavenou a vycvičenou vojenskou posádkou. Jejich cílem je donutit Francouze k odchodu. Francouzská strana okamžitě zahajuje protiútok. Boje trvají dva dny a skončí jasnou výhrou pro Francii. Bilance tohoto střetu je

²⁹ Rous, Jean (1984): *Habib Bourguiba*, Romorantin: Édition Martinsart, str. 58

³⁰ Mestiri, Ahmed (2011): *Témoignage pour l'Histoire*, Tunis: Sud Editions, str. 126-7

³¹ Rous, Jean (1984): *Habib Bourguiba*, Romorantin: Édition Martinsart, str. 59-60

³² Belkhodja, Tahar (1998): *Les trois décennies Bourguiba. Témoignage*, Paris: Publisud, str. 46

tragická: na tuniské straně je zabito 700 osob (z toho 191 mladíků z řad dobrovolníků), na francouzské 27 osob.³³

Bourguiba aféru ihned podstoupí k projednání Radě bezpečnosti OSN a znovu přeruší diplomatické styky s Francií. Po dlouhých jednáních konečně dochází 15. října 1963 k dlouho očekávanému odsunu francouzských vojsk celé země včetně Bizerty. Tento krok, společně s následným znárodněním zemědělské půdy patřící cizincům, tak definitivně potvrzuje tuniskou nezávislost.

Než však k tomu došlo, byly 19. března 1962 podepsány Evianské dohody, jimiž byla oficiálně ukončena alžírská válka a 5. července na základě referenda vyhlášena jeho nezávislost.

V dubnu 1962 se Bourguiba podruhé oženil s Wassilou Ben Amar, „láskou svého života“, a na konci téhož roku se podařilo odhalit plánované bezprecedentní protibourguibovské spiknutí, jehož cílem bylo Bourguibu zavraždit. Akce byla plánována od srpna a jen několik hodin před její realizací vyzrazena jedním ze zainteresovaných úředníků.³⁴ Část tuniského lidu byla stále ovlivněna Salahem Ben Youssefem. Ten byl sice při atentátu v srpnu 1961 ve Frankfurtu zavražděn, jeho panarabistické myšlenky, které zároveň odsuzovaly modernizaci a frankofonii Tuniska, byly však u některých stále populární. Právě jeho sympatizanti byli strůjci tohoto komplotu a jedenáct z 26 obviněných bylo popraveno.

Po vyřešení nejpalčivějších problémů tak má Bourguiba znovu prostor soustředit se na stát a pokračovat v reformách. Reformou projde státní administrativa, občanský zákoník, ale především dojde k významným reformám školství. V červnu 1958 se tak spouští reforma zevšeobecnění vzdělávání s cílem jednotného vzdělávacího systému, všeobecného a otevřeného zdarma všem Tunisanům ve školním věku. V bezplatném vzdělání totiž Bourguiba vidí nejlepší nástroj s bojem proti

³³ Turki, Bechir (2011): *Eclairage sur les recoins sombrers de l'ère bourguibienne*, Tunis: Clairfontaine, str. 123

zaostalosti a 29% státního rozpočtu je na něj od té doby vyhrazeno (tzn. více než na armádu).³⁵

Při návštěvě Palestiny v březnu roku 1965 přednáší Bourguiba svůj legendární provokativní projev v Jerichu. V něm podle své filosofie tzv. „politiky etap“, vyjádřuje názor, že „*politika všechno nebo nic nevedla v Palestině k ničemu jinému než k porážce*“³⁶ a tím i nepřímou podporu plánu OSN na rozdělení Palestiny na dva státy – židovský a arabský.³⁷ Tento názor ihned v arabském světě vyvolal bouřlivou reakci – v mnoha městech na Blízkém východě vyšli lidé proti němu protestovat do ulic, arabská média ho obviňovala z přisluhovačství kolonialismu a imperialismu a v egyptské Káhiře byla demonstranty zcela vypálena tuniská diplomatická kancelář za nečinného přihlížení místní policie.³⁸

Za Bourguibovu diplomatickou a nekonfrontační zahraniční politiky se především z USA a Norska dokonce ozývaly hlasy k udělení Nobelovy ceny míru.³⁹

Když v březnu 1967 prodělá infarkt myokardu, mnoho lidí se domnívá, že odejde a skončí s politikou. Následně také dochází k vypuknutí Šestidenní války, jež byla v Tunisku spouštěcím mechanismem nepokojů především mladých nezaměstnaných. Zlost si demonstranti v hlavním městě vybili vyrabováním Amerického kulturního centra, Velké synagogy a obchodů na „*Avenue de Londres*“.⁴⁰ Bourguiba následně odvolává z funkce Ahmeda Ben Salaha, dlouholetého spolupracovníka, jež zastával mnoho ministerských postů.

V roce 1969 dojde v sousední Libyi k převratu Muammara Kaddáfího a hodinu poté, co Kaddáfí deklaruje v roce 1971 svůj plán

³⁴ Belkhodja, Tahar (1998): *Les trois décennies Bourguiba. Témoignage*, Paris: Publisud, str. 59

³⁵ Rous, Jean (1984): *Habib Bourguiba*, Romorantin: Édition Martinsart, str. 66

³⁶ Belkhodja, Tahar (1998): *Les trois décennies Bourguiba. Témoignage*, Paris: Publisud, str. 21

³⁷ Návrh na rozdělení palestinského teritoria na dva státy byl předložen jako řešení Organizací spojených národů v roce 1947. Židé návrh přijali, ale Arabové byl odmítnut.

³⁸ Belkhodja, Tahar (1998): *Les trois décennies Bourguiba. Témoignage*, Paris: Publisud, str. 21

³⁹ Tamtéž, str. 21

k vytvoření velké arabské republiky a sjednocení Libye, Egypta a Sýrie, přednese Bourguiba svůj další slavný, improvizovaný a spontánní projev v tuniském kinosále Palmarium, ve kterém mimo jiné zhodnotí dosavadní panarabistické snahy a jejich výsledky.⁴¹

I přesto v letech 1973-1974 vzniká projekt na sjednocení Tuniska s Libyí a vytvoření jednoho společného státu – Arabské islámské republiky („*al-Džumhúrija al-Arabíja al-Islamíja*“). K jeho naplnění ale nikdy nedojde.

V roce 1975 je Bourguiba prohlášen „*président a la vie*“, doživotním prezidentem. V čele státu zůstává až do 6. listopadu 1987, kdy premiér Zinem al-Abidinem ben Alí využije prezidentova zhoršujícího se zdravotního stavu a tuniské ústavy, ve které je možné odstavit prezidenta ze zdravotních důvodů od moci. Svolá proto kongregát lékařů, jenž toto potvrdí. Ben Alí se stane prezidentem a Bourguiba zbytek svého života tráví pod stálým policejním dohledem ve své rezidenci v Monastiru.

Bourguiba umírá 6. dubna 2000 ve věku 96 let. Rodině a Tunisku kondoluje celý svět – od amerického prezidenta Billa Clintona po generálního tajemníka OSN Kofiho Annana. O dva dny později je pohřben v rodinném mauzoleu a ceremonie se zúčastní mnoho státníků jako Jacques Chirac, Husní Mubarak nebo Jásir Arafat.

2.3 Bourguibův přínos a stinné stránky jeho vlády

Bourguibův přínos při vzniku nového, nezávislého státu je neoddiskutovatelný. Osvícenost a pokrokovost jeho činů byly na svou dobu a region naprostým zjevením, a právě proto se od počátku v určitých kruzích setkávaly se značným odporem.

⁴⁰ Tamtéž, str. 69

⁴¹ Discours au Palmarium – 16 décembre 1972 [Rous, Jean (1984): *Habib Bourguiba*, Romorantin: Édition Martinsart, str. 278 – 287]

Do akce se pustil ihned po ustanovení první tuniské nezávislé vlády v dubnu 1956 a 13. srpna téhož roku vchází v platnost zákon o „*Code de Statut Personnel*“ (Občanský zákoník). Ten uděloval ženám práva na svou dobu a navíc arabskou zemi naprosto nevídaná. Bourguiba si totiž uvědomoval, že jedním z východisek ze zaostalosti země je především změna tradičních společenských platforem. Bylo mu jasné, že není možné, aby v moderním státě byla polovina obyvatel nepracujícími občany druhé kategorie.⁴²

Proto tento revoluční dokument zakazoval polygamii a zapuzení, zaručil tuniským ženám kompletní manželská práva, jako povinnost souhlasu obou manželů se sňatkem, minimální věk k sňatku 17 let, právo na civilní rozvod a také volební právo⁴³. Především tím se staly Tunisanky privilegované v oblasti Maghrebu a Blízkého východu.

Ve snaze o zrovnoprávnění pohlaví poté pokračoval i zavedením smíšené výuky ve školách, zákonem o rovnosti platů obou pohlaví v zemědělském sektoru i oboustranného potrestání nevěry (do té doby za ni byly trestány pouze ženy).⁴⁴ Zřídil také po celé zemi centra plánovaného rodičovství a sám propagoval normu 4 dětí.⁴⁵ V roce 1973 zde byla zákonem č. 73-2 zlegalizována i interrupce ve standardní zákonné době do 12. týdne těhotenství.

Velmi nevídaným krokem bylo také zřízení „*Les villages d'enfants de Bourguiba*“ (Bourguibových dětských vesniček). Impulsem k jejich vytvoření byl vysoký počet opuštěných dětí bez domova, jež žily a často i z hladu umíraly přímo v ulicích tuniských měst.⁴⁶ Využil bývalých kasáren a dalších objektů, kde byla dvacítká těchto dětských domovů zřízena.

⁴² Belkhodja, Tahar (1998): *Les trois décennies Bourguiba. Témoignage*, Paris: Publisud, str. 21

⁴³ V tomto kontextu je zajímavé si uvědomit, že ve Švýcarsku bylo volební právo na federální úrovni ženám uděleno až v roce 1971, v Portugalsku v roce 1974 a v Lichtenštejnsku až v roce 1984.

⁴⁴ Rous, Jean (1984): *Habib Bourguiba*, Romorantin: Édition Martinsart, str. 71

⁴⁵ Tamtéž, str. 71

⁴⁶ Tamtéž, str. 70

Domovy se staraly celkem o pět až šest tisíc opuštěných dětí.⁴⁷ Těm bylo umožněno vystudovat a poté se zapojit do normálního života. Dodnes tyto domovy existují pod patronací mezinárodní organizace „SOS Children Villages“ (SOS dětské vesničky).

Reformou školství zajistil bezplatné unifikované vzdělání pro všechny Tunisany ve školním věku a v rámci této změny tak došlo ke zrušení tzv. „madras“ – tedy náboženských škol zřízených při mešitách, jež do té doby především ve venkovských oblastech převládaly. V rámci toho byla i slavná islámská univerzita az-Zajtúna v Tunisu přetransformována na Fakultu teologie. Dále také zřídil „Maisons de jeunesse“- období českých domů dětí a mládeže, které sloužily jako sportovní klubovny a zároveň zajišťovaly kroužky a další volnočasové aktivity.

Kromě rodiny a mládeže se zabýval i dalším sektorem, a to lékařskou péčí. Zákon z roku 1957 ustanovil vybudování a modernizaci veřejných nemocnic v každém regionu a zároveň zřízení Fakulty lékařství.⁴⁸

Spuštěn byl i rozsáhlý program budování základní infrastruktury a hlavních dopravních koridorů protínající nejrůznější části země. Byly vybudovány vodní přehrady pro účinnější hospodaření s vodními a energetickými zdroji. Byla také provedena řada ekonomických reforem, které měly zajistit větší prosperitu nastartovat stagnující ekonomiku státu, a již zmiňované reformy justičního a administrativního systému, jejichž hlavním cílem byla jejich unifikace a tunisifikace.

Bourguibovi je dodnes nejčastěji vytýkána jeho autoritářská forma vlády, kdy byl přesvědčen o své výjimečnosti a neomylnosti. Bourguiba sám ovšem demokracii nikdy neslíbil a ani ji nepodporoval. Byl přesvědčen, že politickým pluralismem se podle něho nejen riskuje

⁴⁷ Tamtéž, str. 70

⁴⁸ Rous, Jean (1984): *Habib Bourguiba*, Romorantin: Édition Martinsart, str. 72

nestabilita země, ale zároveň by mu bránil v realizaci jeho projektů na rozvoj země. Byl zároveň velmi realistický v pohledu na občany jeho země: „Úplnou svobodu, jaké mohou požívat Angličané, není možné přiznat všem Tunisánům do té doby, než se jejich úroveň přiblíží té britského lidu“⁴⁹ Proto také hlavní politická strana „*Parti socialiste destourien*“ (Socialistická ústavní strana), na kterou byl Néo-Déstour přejmenován, kontrolovala jak odbory, tisk i veřejný život celkově.

Z konkrétních činů pak jde nejčastěji o Bizertskou krizi a odstavení Salaha Ben Youssefa od všech pozic ve státě.

Další výtky často směřují k jeho přístupu k náboženství. On sám byl samozřejmě muslimem, ale snažil se nastolit určitou novou náboženskou etiku, prosadit svobodu rozhodování a především se snažil zbavit zemi zkorumpovaných arabsko-islámských mýtů.⁵⁰ Proto také během postního měsíce ramadánu v březnu 1964 na jednom z mítinků vypil přede všemi sklenici pomerančového džusu, vyzývá tím lid, že místo půstu by měla jejich země bojovat se svou zaostalostí. „*Věřil v Tunisko, ne v Arabský národ, v modernitu a ne v obskurní fundamentalismus.*“⁵¹

3 OBRAZ HABIBA BOURGUIBY V SOUČASNÉM TUNISKU

V moderní tuniské historii zajisté není významnější postavy než byl Habib Bourguiba. Jeho osobnost, život i dílo jsou téměř bezednou studnicí materiálů a pestrou mozaikou idejí, nadčasových názorů a politické obratnosti. V porevolučním Tunisku⁵² o tom aktuálně svědčí

⁴⁹ Tamtéž, str. 82

⁵⁰ Tamtéž, str. 72

⁵¹ Belkhodja, Tahar (1998): *Les trois décennies Bourguiba. Témoignage*, Paris: Publisud, str. 19

⁵² 17. prosince 2010 se ve městě Sidi Bou Zid v centrálním Tunisku upálil mladík Mohamed Bouazizi. Jeho čin vyvolal vlnu protestů a jeho smrt 4. ledna 2011 pak revoluci v celonárodním měřítku. Vlna demonstrací se rozšířila po celé zemi a desetitisíce především mladých lidí, rozhořčených z bezvýhodné situace a z dlouhodobého potlačování jejich svobod rozpoutali revoluci proti prezidentově autoritativnímu režimu. Prezident Zine al-Abidine Ben Ali nedlouho poté podlehl a 14. ledna ze země utekl, čímž padl jeho režim.

například nová vlna knižních publikací, či bouřlivé internetové diskuse o jeho osobě. Je nutno si především uvědomit, že polovina populace je v této zemi mladší 25 let⁵³ a nikdo z nich už tedy jeho vládu, která skončila v roce 1987, nezažil. O to více je tedy zarážející prostor, který je mu věnován zejména na sociálních sítích.

Jedním z důvodů určité „renesance“ jeho osobnosti může být kromě uvolnění režimu a cenzury v zemi i aktuálnost jeho názorů a myšlenek, jež si velká část Tunisánů, a především Tunisanek, vzala za své. V rámci „svobodného“ Tuniska se totiž poprvé v historii mají možnost projevit i ti, kterým to za minulých režimů dovoleno nebylo. K těm patří především různé náboženské skupiny. Z nich je nejviditelnější a nejaktivnější fundamentalistické salafistické hnutí, které aktuálně prosazuje šari'cu jako jediný právní a ústavní zdroj nově připravované ústavy. Většina Tunisanek si je však vědoma svých práv a dodnes výjimečného postavení v rámci arabského světa a nechtějí se žádného z nich vzdát. Proto jedna z prvních demonstrací po volbách, jež se konaly 23. října 2011 a suverénně je vyhrála islamistická strana Rachida Ghannouchiho an-Nahda, byla demonstrace žen za zachování jejich práv.⁵⁴ Demonstrovaly zde všechny věkové kategorie, ženy zahalené i nezahalené, nicméně jejich vzkaz nové vládě byl jednotný a jasný: „Neberte nám práva, která nám Bourguiba před 60 lety v občanském zákoníku zaručil!“⁵⁵

3.1 Bourguibismus

Bourguibův politický styl i způsob myšlení a jednání, se nazývá „bourguibismus“. Někdy je označován jako ideologie a někdy jako doktrína, tyto pojmy jsou často zaměňovány. Je přímo založena na jeho

⁵³ Údaje z roku 2010 podle Tuniského národního statistického institutu - <http://www.ins.nat.tn/>

⁵⁴ Dami, Samira: *Reportage: Manifestation féminine à La Kasbah - Des femmes jalouses de leurs droits* <http://www.lapresse.tn/02112011/39722/des-femmes-jalouses-de-leurs-droits.html> 18.4.2012

⁵⁵ Desnos, Marie: *Tunisie: les femmes se battent pour leurs droits* <http://www.parismatch.com/Actu-Match/Monde/Actu/Tunisie-les-femmes-se-battent-pour-leurs-droits-350239/> 18. 4. 2012

osobě a především on sám tak byl jejím tvůrcem už za svého života. Je velmi podobná pragmatismu, založena na politickém a ekonomickém realismu a víře, že „žádná doména pozemského života nesmí uniknout moci lidského rozumu.“⁵⁶ Některé její prvky byly převzaty z tzv. „kemalismu“, tedy politiky prvního tureckého prezidenta Mustafa Kemala Atatürka, jenž byl jedním z Bourguibových vzorů a do jehož role se Bourguiba i částečně stylizoval.⁵⁷ Dalším prvkem pro tuto doktrínu byla tzv. politika etap („*politique des étapes*“), kterou Bourguiba celý život prosazoval. Spočívala v tom, že raději učinil ústupek, aby dosáhl alespoň něčeho, než aby trval na svém a odešel s prázdnou. Příkladem této politiky etap bylo například přijetí tuniské vnitřní autonomie v roce 1955, ve které on viděl předkrok k nezávislosti, ale mnohými za to byl silně zatracován.

S bourguibismem je úzce spjat i kult osobnosti, který už během své vlády Bourguiba vědomě budoval. Byl přesvědčen o své jedinečnosti, nenahraditelnosti a výsadní roli „budovatele nového Tuniska“⁵⁸ a v rámci toho nepřipouštěl žádnou konkurenci. Chtěl, aby tuniský národ přejal jeho myšlenky a způsob uvažování, čehož během 30 let své vlády opravdu u velké části národa dosáhl. To charakterizuje například tento citát z tuniského deníku L'Action z června roku 1966: „*Bourguiba není pouhá hlava státu, která uspěla, politik, který triumfoval, lídr, který táhne. Je navíc ten, který udržuje našeho ducha v bdělosti (permanenci) a je přítomen v každém našem jednání*“⁵⁹

3.2 Pamětní místa, muzea a instituce

Nejvýznamnějším pamětním místem v Tunisku je bezesporu Bourguibovo rodné město Monastir, z něhož už za svého života on sám budoval budoucí pomník své osobnosti. V 60. letech zde vedle místního

⁵⁶ Thuillet, Guillaume (2011): *Le système idéal*, Paris: BoD, str. 10

⁵⁷ Belkhadja, Tahar (1998): *Les trois décennies Bourguiba. Témoignage*, Paris: Publisud, str. 27

⁵⁸ Tamtéž, str. 27

⁵⁹ Tamtéž, str. 23

hřbitova Sidi al-Mezeri nechává vystavět rodinné mauzoleum, kam jsou jeho rodiče, bratři, další rodinní příslušníci a později i on sám uloženi. Mauzoleum je monstrózní stavbou z bílého mramoru v tradičním arabském stylu. Hlavní pozlacený dóm je ohraničen dvěma 25 metrů vysokými minarety a vede k němu široká a 200 metrů dlouhá kolonáda. Do dómu se vstupuje masivní týkovou bránou, jež nese tři ve zlatě vyvedené Bourguibovy tituly – „*al-Mudžáhíd al-Akbar*“ (Nejvyšší bojovník), „*Bání Túnis al-Džadí*“ (Budovatel nového Tuniska) a „*Muharrar al-Mar'a*“ (Osvoboditel žen). Interiér je také zdobený pravým zlatem a uprostřed prostoru se nachází Bourguibův sarkofág z carrarského mramoru⁶⁰, který si sám navrhl, a je vždy hlídán čestnou stráží z prezidentské gardy. V zadní části mauzolea se nachází malá expozice ilustrující jeho život – několik fotografií z jednotlivých životních etap, sbírka prezidentových osobních předmětů jako občanský průkaz s pořadovým číslem 0000001, pas, ukázka letního a zimního oblečení, brýle, dále jeho pracovní stůl, jenž sem byl převezen z prezidentského paláce v Kartágu, a knihovna s výtisky jeho oblíbených autorů, jako byl Victor Hugo či Molière.

V Monastiru se nachází i mešita vystavěná v roce 1963, jež byla Bourguibovi věnovaná a od té doby nese jeho jméno. Jedná se o stavbu v tradičním stylu z růžového mramoru s kapacitou až 1000 věřících.

Dalších míst pojmenovaných na počest prvního prezidenta je v Tunisku nespočet. Nejčastěji se setkáme s „*Avenue Habib Bourguiba*“ (Ulice Habiba Bourguiba). V každém městě i vesnici po celé zemi nese hlavní třída či ulice toto pojmenování.

Po vyhlášení nezávislosti byla přejmenována i další místa. Místo prvního Bourguibova věznění, jihotuniský Borj Le Boeuf, tak změnil jméno na „*Borj Bourguiba*“, severotuniské Ferryville, nesoucí za protektorátu jméno francouzského premiéra Julesa Ferryho, se stalo „*Menzel*

⁶⁰ Barrouhi, Abdelaziz: *Que reste-t-il de Bourguiba? Un mausolée construit sur mesure* <http://www.jeuneafrique.com/Articles/Dossier/ARTJAJA2569p024-035.xml3/hommage-habib-bourguiba-commemoration-monumentun-mausolee-construit-sur-mesure.html> 10. 4. 2012

Bourguiba“ (Bourguibův domov) a lázně u města Aïn Draham na severozápadě země se staly „*Hammam Bourguiba*“ (Bourguibovy lázně).

Čtyři monumentální sochy se nacházejí na místech připomínající Bourguibovu cestu za nezávislostí. První, která zpodobňuje Bourguibu – školáka, se nachází v Monastiru, jeho rodném městě. Druhá v Ksar Hellalu, místě kongresu z roku 1934 a další v Tabarce, severotuniském městečku, kde byl v roce 1952 vězněn. Poslední, jezdecká, je v přístavní čtvrti hlavního města La Goullete. Tato socha se původně nacházela na hlavní tuniské třídě „*Avenue Habib Bourguiba*“, ale po státním převratu Zina al-Abidina Ben Alího byla odsud přesunuta a na jejím místě byl postaven nejprve betonový a později kovový orloj. Aktuálně je na internetu umístěna petice za navrácení Bourguibovy sochy na původní místo.⁶¹

Nejznámější institucí nesoucí prezidentovo jméno je „*Institut Bourguiba des Langues Vivantes*“ (Bourguibův institut živých jazyků), nejznámější a nejrenomovanější jazykový institut v Tunisu, spadající pod univerzitu El Manar. V zemi je po prezidentovi pojmenováno také několik základních škol, například ve městech Zarzis, Tataouine nebo Ghardimaou.

Nejvýznamnější institucí, zabývající se nacionalistickým a osvobozeneckým hnutím, jehož byl Bourguiba hlavním vůdcem, je „*Institut Supérieur d'Histoire du Mouvement National*“ (Nejvyšší institut dějin národního hnutí), jež spadá pod univerzitu El Manouba. Ředitel institutu Faouzi Mahfoudh jej popisuje takto: „*Toto výzkumné centrum v současnosti představuje 19 badatelů, kteří jsou rozděleni do 4 oddělení – oddělení ústní historie, archivní oddělení, oddělení pamětních míst a oddělení výzkumu dějin. Disponujeme též specializovanou knihovnou a archivem, které jsou velmi důležité pro badatele i doktorandy, kteří do nich také mají přístup.*“

⁶¹ <http://www.kapitalis.com/fokus/62-national/4049-pour-le-retour-de-la-statue-de-bourguiba-a-sa-place-a-tunis.html> 18.4.2012

Pod tento institut spadají i dvě muzea, jež dokumentují tuniskou snahu a boje za nezávislost. První z nich je v již zmiňovaném městečku

Ksar Hellal v budově Dar Ayed, tedy místě, kde se 2. března 1934 konala památná konference ustavující stranu Néo-Destour. K vidění je zde expozice fotografií, především z doby od vzniku starého Destouru do ustanovení nové strany. Druhé muzeum se nachází v Tebursuku, v bývalé vojenské věznici. Tato expozice již mapuje čistě Néo-Destourský boj za nezávislost a mezi exponáty jsou jak fotografie, různé dokumenty, dopisy a novinové články, tak i cela, v níž byl vězněn Habib Bourguiba.⁶²

Hold Bourguibovi vzdala i Francie, když se městská rada města Paříž rozhodla, že u příležitosti 4. výročí Bourguibovy smrti přejmenuje část nábřeží Orsay na „*Esplanade Habib Bourguiba*“ (Esplanáda Habiba Bourguiby).⁶³ 6. dubna 2004 se tak slavnostně stalo za přítomnosti pařížského starosty i Habiba Bourguiby ml.⁶⁴

Aktuálně nový tuniský prezident Moncef Marzouki oznámil, že do července 2013 vybudují v bývalém prezidentském paláci ve Skanes v Monastiru „*Bejt Bourguiba*“ (Bourguibův dům) – centrum zasvěcené vůdci Habibu Bourguibovi.⁶⁵ Zde na ploše 500 m² bude konferenční sál, dokumentární archiv otevřený badatelům a především muzeum, které shromáždí obrovské množství předmětů, jež bylo po revoluci nalezeno v prezidentském paláci v Kartágu. Jedná se o jeho obrazy, 680 fotoalb, audionahrávky projevů a 110 archivních schránek vztahujících se k jeho aktivitám.⁶⁶

⁶² <http://www.ishmn.rnu.tn/muses.htm> 18.4.2012

⁶³ *Une esplanade Bourguiba à Paris:*

<http://www.jeuneafrique.com/Article/LIN04014uneessirapa0/> 20.4.2012

⁶⁴ *Inauguration de l'esplanade Bourguiba à Paris:*

<http://www.jeuneafrique.com/Articles/Dossier/ARTJAWEB20100412162856/diplomatie-tunisie-inauguration-bertrand-delanoieinauguration-de-l-esplanade-bourguiba-a-paris.html> 20.4.2012

⁶⁵ *Marzouki annonce la création d'un musée pour Al Zaïm Habib Bourguiba:*

<http://www.tuniscope.com/index.php/article/11700/culture/tv/marzouki-454810> 5.3.2012

3.3 Literatura

Zaměříme-li se na dostupnou literaturu o Habibu Bourguibovi, nebude v Tunisku problém najít nepřeborné množství titulů vztahujících se k jeho osobnosti. Knihkupectví po celé zemi jsou dodnes stále plná knih o prvním prezidentovi a obzvláště po revoluci vyšlo mnoho dalších, které většinou z důvodu cenzury za minulého režimu vyjít nemohly.

Nejčastějším literárním stylem těchto publikací jsou memoáry. Mnoho bývalých ministrů a blízkých vládních spolupracovníků sepsalo po odchodu z funkcí své biografie a paměti plné osobních vzpomínek, které jsou sice velmi zajímavým čtivem, ovšem jako zdroj relevantních informací a faktů jsou zdrojem neobjektivním. Autoři se často tzv. „nechávací unést“ svými zážitky a v lyricko-oslavných pasážích líčí své nejrůznější vzpomínky, od raného dětství na venkovské škole, až po ty na setkání s „*Nejvyšším bojovníkem*“. Jejich hlavní nevýhodou je jasná cílová skupina těchto knih, a tou je tuniské čtenářstvo. O tom vypovídají zejména francouzská vydání, která jsou plná různých tuniských výrazů bez vysvětlivek, což často znemožňuje pochopení textu. Dalším důkazem je zároveň určitý automatický předpoklad znalosti historických faktů v regionu. Ta se tudíž neosvětlují, ale rovnou se s nimi pracuje. Pokud ovšem jsme s jejich subjektivitou srozuměni a výše zmíněné opomineme, jsou tyto knihy významným zdrojem informací o vnímání Bourguibovy osobnosti a zajímavou sondou do tehdejší tuniské společnosti. Nejznámějšími jsou memoáry od Tahara Belkhodji – „*Les trois décennies de Bourguiba – Témoignage*“ (Tři Bourguibova desetiletí – Svědectví), který za Bourguibova prezidentování zastával několik ministerských postů (ministr zemědělství, mládeže a sportu, vnitra a informací).

Dalším typem jsou sborníky dokumentů, ve kterých jsou chronologicky a tématicky shromážděny veškeré důležité projevy, dopisy, rozhovory, deklarace, komuniké, články, či komentáře. Nejobsáhlejším

⁶⁶ *Bourguiba aura son musée*: <http://www.lapresse.tn/16032012/46907/bourguiba-aura-son->

dílem je patnáctidílná edice „Historie tuniského národního hnutí“, jež velmi podrobně mapuje cestu k nezávislosti země a tudíž především Habiba Bourguiby. Zároveň jsou v ní ale shromážděny i dokumenty druhé, francouzské strany.

Po revoluci vyšlo v zemi nepřeberné množství nových titulů, z nichž mnohé znovu otevírají téma Habiba Bourguiba. Kromě mnoha dalších pamětí a analýz se ovšem zcela nově objevil nový typ literatury, a to kritiky jeho osobnosti i vlády. Tu reprezentuje například kniha „*L'éclairage sur les recoins sombres de l'ère bourguibienne*“ od tuniského fyzika Bechira Turkiho, kde autor podrobně a silně subjektivně popisuje mnoho pravdivých, nicméně ne často zmiňovaných či rozebíraných afér za jeho vlády.

I po revoluci zcela chybí faktografické historické knihy, či biografie tuniské tvorby, které by objektivně, evropským stylem historiografie, popisovaly jeho život, skutky a dílo.

3.4 Bourguiba v1.0

Řady Bourguibových příznivců se i v moderní digitální době snaží, aby jeho dílo a myšlenky nezanikly a byly dále šířeny všemi dostupnými prostředky.

Za tímto účelem byl tak již před revolucí založen server www.bourguiba.com, který je ve své podstatě určitým „digitálním mauzoleem“ osobnosti Habiba Bourguiby. Pod heslem „*Necht' jeho plamen nikdy neuhasne*“ je možné se zde ve třech jazycích (arabsky, francouzsky a anglicky) dozvědět o Bourguibově životě i díle. Nalezneme zde audionahrávky jeho projevů, jejich přeložené přepisy, dále videotéku se záznamy rozhovorů, projevů či významných událostí (jako úryvek amerických zpráv o návštěvě Tuniska americkým prezidentem

Eisenhowerem a jeho setkání s jeho tuniským protějškem), či články a rozhovory ze světových médií od roku 1956 do současnosti.

The screenshot shows the official website of President Habib Bourguiba. At the top, there is a banner with his name and dates (1903-2000) alongside a portrait and the Tunisian flag. Below the banner, a navigation menu on the left lists various sections: Accueil, Biographie, Album Photos, Vidéotheque, Médias Audio, Liens de Médias, Discours, Articles de Presse, Livres & Sites, Vos Commentaires, and Contact. The main content area features a heading 'Habib BOURGUIBA' and a welcome message in French: 'Bienvenue sur le site officiel du feu Président Habib Bourguiba. Ce site web a été développé par sa famille directe en l'honneur et reconnaissance à l'oeuvre monumentale entreprise pour l'édification d'une Tunisie libre et moderne.' Below this, it states that the website is a virtual library intended to gather as much information as possible about his life and work. A quote from Charles de Gaulle is displayed: 'Pour que sa flamme ne s'éteigne jamais'. A row of four portraits follows, including Bourguiba and other figures. To the right, there are three sidebar boxes: 'Chronologie' (1903-2000), 'Citations' (De Gaulle: 'Ce Bourguiba a ceci de commun avec moi:...'), and 'Téléchargement' (Click on the icon to download the missing plugin).

Na internetové síti je též k dispozici nepřeberné množství audiovizuálních materiálů. Pokud na největším videoseveru Youtube.com zadáme heslo „Bourguiba“, zobrazí se nám 3070 výsledků⁶⁷, což je relativně velmi vysoké číslo, když uvážíme, že až do revoluce byl tento server v Tunisku blokován z důvodu údajné přítomnosti protirežimních videí.

Videa jsou nejrůznějších žánrů - nejčastěji zachycují Bourguibovy projevy, rozhovory, či komentáře. Najdeme zde i několikadílný dokument „Zaman Bourguiba“ (Bourguibova éra) z produkce saúdsko-emirátské televize al-^cArabíja, či dokument tuniské televize al-Watanía „Daula al-

⁶⁷ Údaj ke dni 20.4.2012

Istiqlál – Ámal wa inkisárát“ (Národ nezávislosti – Naděje a zlomy). Je zde i mnoho kratších nekomentovaných videí zachycujících Bourguibu během výkonu jeho funkce – od návštěv tuniských měst, kde ho davy nadšeně vítají, slavné sundávání závoju (tradičních bílých sefsari) tuniským ženám, nebo setkání se světovými státníky a slavnou návštěvu New Yorku, až po jeho poslední záběry z nemocnice a z jeho pohřbu a následných pietních akcí po celé zemi. Většina záznamů, zejména projevů či dokumentů, je v arabštině, ovšem překvapivě mnoho z rozhovorů je z archivů francouzských televizí, především TV5 a proto jsou vedeny či komentovány francouzsky.

Velmi zajímavá mozaika videí s Habibem Bourguibou se nachází na internetových stránkách „*Institut national de l’audiovisuel*“ - francouzského Národního audiovizuálního institutu, jenž zdigitalizoval své archívy a na jeho webu www.ina.fr jsou volně k dispozici ke zhlédnutí. Výhodou těchto videí je jejich přesná kategorizace, datace a popisek, což u videí na serveru Youtube.com velmi často chybí.

Osobnosti prvního prezidenta neunikly ani sociální sítě, fenomén poslední doby, jimž je často přičítán „úspěch“ revolucí během tzv. Arabského jara. Na nejrozšířenější síti Facebook tak má Habib Bourguiba svou vlastní stránku, jež „se líbí“⁶⁸ 180 451 uživatelům. Na ni jsou velmi aktivně a často přidávány nové příspěvky (od obsáhlých fotogalerií po veškeré aktuálně informace o jeho osobě jako například vydávání nových knih apod.), a to jak od správců stránky, tak po její fanoušky. Za zmínku stojí také určitě stránka „*Mouvement des jeunes Bourguibiste*“⁶⁹ (Hnutí mladých Bourguibistů), jež aktuálně sdružuje 16 673 uživatelů. Další velmi aktivní a asi nejvíce „pro-bourguibovskou“ je stránka „*Le*

⁶⁸ Na sociální síti Facebook je možné cokoliv, s čím sympatizujeme nebo se nám zkrátka líbí tzv. „olajkovat“. To znamená, že u dané stránky, fotografie či komentáře klikneme na políčko „To se mi líbí“.

⁶⁹ Facebook: Jeunes bourguibistes. [online]. [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://www.facebook.com/Jeunes.Bourguibistes>

Facebook sdílí Bourguibovu fotku s oslavným popisem jeho osoby či momentku např. ze slavné návštěvy New Yorku:⁷¹

The screenshot shows a Facebook interface. At the top, there is a blue header with the 'facebook' logo and an 'E-mail' field. Below the header is a green 'Registrace' button and a text prompt: 'Díky Facebooku můžete navázat kontakty s lidmi a sdílet s nimi své zážitky.' The main content is a post titled 'Fotky na zdi' (Photos on the wall) by user 'Olfa Youssef'. The post contains a black and white photograph of a man in a suit, smiling, with a 'LIFE' logo in the bottom left corner. Below the photo is a caption in Arabic: 'نم هانئا يا زعيم في قبرك... فما زال اسمك يثير فيهم الخوف والرعب... وما زالوا إلى اليوم يمشرون بخصائهم إزاءك... وما زالوا يبحثون ياتسين عن اعتراف من خلال شتمك...'. The post has 1,003 likes and 325 shares. The user's name 'Olfa Youssef' is written in Arabic and English.

Popisek fotky je následující: „*Spi klidně ve svém hrobě, vůdče. Tvé jméno stále vzbuzuje strach a zlost. Doted' cítí tvé kvality a klady. A stále zoufale hledají uznání skrz tvé urážení.*“ Jedná se o narážku na tzv. „*nahdhaouistes*“, tedy sympatizanty islamistické strany an-Nahda, jež se dodnes nesmířili s Bourguibovým revolučním přístupem k vedení země a

⁷¹ Viz například:

<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=330222413684361&set=a.146194072087197.27385.139625646077373&type=1&theater> 17.3.2012 nebo
<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=271094939596337&set=a.232271080145390.60540.224803887558776&type=1&theater> 4.4.2012

především pak k náboženství a snaze o změnu společenské morálky. Za povšimnutí stojí arabské slovo „*za'ím*“, česky vůdce, tradiční Bourguibova titulatura.

V rámci aplikace „*PicBadget*“ je možné se k jeho odkazu veřejně přihlásit, a to ozdobením své facebookové profilové fotky odznáčkem Habiba Bourguiby, a to v mnoha různých provedeních.⁷²

Na jiné sociální síti Twitter se nám po zadání hesla „Bourguiba“ objeví mnoho „tweetů“⁷³ nejčastěji od tuniských uživatelů, ale občas i jiných národností, kteří ho ve svých příspěvcích zmiňují či na něj odkazují, a to v průměru ve dvaceti příspěvcích denně.⁷⁴

A na závěr - pro opravdové fanoušky a „fajnšmekry“ - byla vyvinuta aplikace do mobilních telefonů jak se systémem Android, tak i Apple, která se jmenuje Bourguiba v1.0 a je možné si ji na internetu volně zdarma stáhnout. Stále je tak při sobě možné mít v trojjazyčné mutaci jeho životopis, audio i videonahrávky a fotogalerii. Samotní vývojáři (věk 28 let) se o motivaci k vytvoření této aplikace vyjádřili takto: „*Nápad vyvinout aplikaci přišel následně po tuniské revoluci. Tato revoluce dovolila osvobození tuniského ducha, a tak jsme došli k závěru, že nadešel čas vzdát holt muži, který toho tolik pro moderní Tunisko udělal. Je to zároveň krásná příležitost, aby mladí lidé znovu navázali styky s historií Tuniska, jíž je jistě Habib Bourguiba ikonou, stejně pro své stoupence, jak pro své odpůrce.*“

⁷² Například: <http://www.picbadges.com/le-bourguibisme-ne-mourra-jamais/2533842/> 23.4.2012

⁷³ Tweet je označení pro textový příspěvek na serveru Twitter.com, který je dlouhý maximálně 140 znaků a který píše či přebírají jednotliví uživatelé a zobrazuje se na jejich profilu a případně na profilech jejich odběratelů

⁷⁴ Po vyselektování tweetů vztahujícím se k místům nesoucím jeho jméno (např. Avenue Habib Bourguiba) se k jeho osobě vztahovalo např. dne 13.3. 20 příspěvků, 16.3. 72 příspěvků (den uveřejnění zprávy o vytvoření Bourguibova muzea), 17.3. 20 příspěvků, 4.4. 17 příspěvků

Zaměříme-li se na obsah internetových diskuzí o jeho osobě, jež probíhají na Youtube, Facebooku či normálních internetových stránkách, jsou téměř vždy velmi bouřlivé, ale jako celek dosti monotematické. Většina diskutujících vyjadřuje respekt a úctu pojmy jako „*Allah yarhmou*“ (Bůh mu buď milostiv) či „*Vive Bourguiba!*“ (Ať žije Bourguiba!), za nimiž následuje sled několika superlativů o jeho osobě jako „*leader*“ (vůdce), „*Combattant suprême*“ (nejvyšší bojovník), „*grand Homme*“ (velikán), „*génie de la diplomatie, de la politique*“ (génius diplomacie, politiky), „*grand stratège*“ (velký stratég), v arabštině ho nejčastěji oslovují „*ya za'ím*“ (vůdce), nebo „*ya ghalí*“ (drahý). Většinou se také objeví zmínka o jeho činech jako „*fondateur de la Tunisie moderne*“ (zakladatel moderního Tuniska), případně zmiňují nezávislost země a práva žen.

V menšině, ale o to aktivněji, diskutuje i mnoho jeho odpůrců, nazývaných druhou stranou jako „*barbus*“ (vousáči – v narážce na

salafisty, kteří vždy nosí vousy), „*nahdhaouistes*“ (nahdisté – již zmiňovaní příznivci strany an-Nahda) nebo „*youssefistes*“ (youssefisté – podle Bourguibova rivala Salaha Ben Youssefa). Ti Bourguibu označují nejčastěji arabským termínem „*káfir*“, tedy bezvěrec, nebo velmi „módním“, porevolučním pojmem „*dictateur*“ (diktátor), případně „*menteur*“ (lhář).

4 OBSAHOVÁ ANALÝZA TISKU

4.1 Metodologie terénního výzkumu

Aplikace kvalitativního výzkumu je dnes klíčovou součástí vědecké práce v sociálních vědách a neexistuje v rámci nich odvětví, které by ji neprovádělo.⁷⁵ Nejrozšířenějším a nejaplikovanějším stylem analýzy je dotazníkové šetření.

Zcela záměrně však bylo dotazníkové šetření pro účely výzkumu obrazu Habiba Bourguiby odmítnuto. Důvodem byl jednak charakter výzkumné otázky jako takové (tedy jaký je obraz HB v současném porevolučním Tunisku), dále pak opodstatněná obava z neužitečnosti dat získaných touto metodou. Tento předpoklad není v kontextu metod terénního výzkumu na Blízkém východě novinkou – na fakt, že odlišná „data“ se objeví, pakliže jsou získávána na základě písemné či orální bázi upozorňuje např. Seif Kanaana⁷⁶

Coby hlavní metoda získávání dat tak byla zvolena obsahová analýza tisku, a to především frankofonního. Tento druh tisku má

⁷⁵ Hendl, Jan (2005): *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, str. 21

⁷⁶ Kanaana, Seif. The Arab Ear and the American Eye. Dostupné z: http://socrates.berkeley.edu/~caforum/volume4/vol4_article2.html

v Tunisku, jakožto bývalé francouzské kolonii, historicky významné postavení a dlouhou tradici.

Předkládaná analýza textového korpusu pak měla i vyvrátit či potvrdit obraz Habiba Bourguiby, jak byl popsán v předchozích částech práce, i obraz utvořený na základě zúčastněného pozorování během mé stáže v Tunisku.

4.2 Materiál a jeho sběr

Během svého studijního pobytu v Tunisku jsem provedla výzkum tuniského tisku za účelem zjištění současného jazykového obrazu osobnosti a odkazu Habiba Bourguiby.

V Tunisku vychází denní tisk dvojjazyčně, a to francouzsky a arabsky. K tomuto účelu jsem zvolila tisk frankofonní. Důvodem byla především jeho dlouhá historická tradice v zemi, např. i Bourguibova „*L'action tunisienne*“ vycházela ve francouzštině. K tomuto účelu jsem vybrala dva nejčtenější deníky „*La Presse de Tunisie*“ (Tuniský tisk) a „*Le Temps*“ (Čas).

„*La Presse de Tunisie*“ je vydáván od roku 1936, kdy byl založen francouzským lékařem židovského vyznání Henrim Smadjou. Deník byl založen jako nezávislé periodikum, které ovšem v průběhu let o svou nezávislost přicházelo. Od 60. let začal být jeho obsah ovlivňován režimem a nejvíce tendenčním se stal za prezidenta Ben Alího, tedy od 90. let, a to trvalo až do revoluce v minulém roce. Po převratu opět navázal na původní tradici nezávislého tisku.

„*Le Temps*“ byl založen v roce 1975 tuniským žurnalistou Habibem Cheikhrouhouem, který již předtím v 50. letech založil arabský deník „*as-Sabah*“. Jeho vývoj byl velmi podobný prvnímu jmenovanému periodiku a i tento deník se dnes profiluje jako nezávislý.

Sběr materiálu pro analýzu probíhal v rozmezí 19. října až 23. listopadu 2011. Doba sběru je pro porozumění obsahu velmi důležitá. Jednalo se totiž o předvolební, volební a povolební období prvních svobodných demokratických voleb, která země ve své historii zažila. Volby samotné se konaly 23. října a vyhrála je islamistická strana an-Nahda v čele s Rachidem Ghannouchim. Strana byla za obou předchozích režimů zakázána a sám Ghannouchi strávil posledních dvacet let v exilu.

Z těchto důvodů se většina článků věnovala úvahám o budoucím směřování země v kontextu s její historií a především nabytí její nezávislosti. V kontextu výhry islamistické strany bylo také mnoho článků věnováno islámu, laické povaze tuniského státu a jeho budoucí podobě. A nakonec třetím ústředním tématem byl vznik nové ústavy, která bude novou vládou vytvořena a zásadně ovlivní budoucnost Tuniska.

4.3 Selektce a typologie zkoumaného korpusu

Cílem analýzy bylo v nashromážděném materiálu vyhledat články, které se o Habibu Bourguibovi zmiňují a následně zjistit jak. Za tímto účelem byla prozkoumána všechna novinová čísla, z nichž vzešel korpus 43 článků, které tuto zmínku obsahují.

4.3.1 Přehledové tabulky obsahující zmínku o Habibu Bourguibovy

4.3.1.1 Deník La Presse de la Tunisie

#	ČÍSLO VÝTISKU	DATUM	NÁZEV ČLÁNKU FJ	NÁZEV ČLÁNKU ČJ	AUTOR	RUBRIKA FJ	RUBRIKA ČJ	ROZSAH
1	24778	19/10/2011	Palimpseste de la mémoire tunisienne	Palimpsest tuniské paměti	Bady Ben Naceur	Culture	Kultura	564 slov
2	24779	20/10/2011	L'urgence d'assainir les rouages de l'État	Nutnost očistit státní aparát	Chokri Gharbi	Transition démocratique	Přechod k demokracii	812 slov
3	24780	21/10/2011	Une galerie de portraits très ressemblants	Galerie velmi se podobajících portrétů	Adel Latrech	Culture	Kultura	314 slov
4	24784	25/10/2011	Lettre ouverte à M. Jean Daniel censurée	Otevřený dopis Jeanu Danielovi cenzurován	Mohamed Ammar	Opinions	Názory	1409 slov
5	24785	26/10/2011	Faire face au « serpent de l'éternité »	Čelit "hadovi věčnosti"	Salah Hadji	Opinions	Názory	1670 slov
6	24785	26/10/2011	Le peuple né des urnes : début de sortie du moyen-âge	Lid zrozený z uren: počátek výstupu ze středověku	Khaled El Manoubi	Opinions	Názory	1240 slov
7	24785	26/10/2011	L'immédiat et le contemporain	Nejbližší budoucnost a současnost	Alya Hamza	Culture	Kultura	973 slov
8	24786	27/10/2011	Résultats d'un premier grand test	Výsledky první velké zkoušky	La Presse	La une	Titulní strana	173 slov
9	24786	27/10/2011	De l'indépendce du pays à la liberation du Tunisien : de 1956 à 2011	Od nezávislosti země k osvobození Tunisana: od 1956 do 2011	Mustapha Zgal	Opinions	Názory	905 slov
10	24786	27/10/2011	Une leçon de démocratie	Lekce demokracie	Sami Abden- nader	Opinions	Názory	305 slov
11	24786	27/10/2011	Alliances et recompositions des partis en vue de la Constituante	Aliance a opětná složení stran ve prospěch Ústavního shromáždění	Hatem M'rad	Opinions	Názory	1375 slov
12	24786	27/10/2011	Laïcité : un débat haram ou halal?	Laicita: haram nebo halal debata?	Mohédine Bejaoui	Opinions	Názory	1308 slov

13	24790	31/10/2011	Vers un rôle constitutionnel élevé de l'armée	Směrem k ústavnímu postavení vzešlého z armády	Kilani Benasr	Opinions	Názory	511 slov
14	24791	01/11/2011	Offrez-nous une Constitution au service de la publique	Nabídněte nám ústavu, která bude sloužit veřejnosti	M'hamed Ben Sassi	Opinions	Názory	1070 slov
15	24791	01/11/2011	Décryptage du nouveau paysage politique après les élections du 23 octobre	Rozluštění nového politického pozadí po volbách z 23. října	Ezzedine Ben Hamida	Opinions	Názory	935 slov
16	24792	02/11/2011	Littérature, encore et toujours	Literatura, stále a ještě	Alya Hamza	Culture	Kultura	495 slov
17	24794	04/11/2011	Les outsiders d'Ennahdha	Outsideři z Ennahdhy	Hatem M'rad	Opinions	Názory	2560 slov
18	24797	08/11/2011	La victoire d'Ennahdha et le triomphe de Bourguiba	Vítězství Ennahdhy a Bourguibův triumf	Taoufik Charradi	Opinions	Názory	1353 slov
19	24803	14/11/2011	La Tunisie a besoin de gouvernants clairvoyants et non de revanchards entêtés	Tunisko potřebuje jasnou vládu a ne neústupné revanšisty	Mustapha Zghal	Opinions	Názory	1070 slov
20	24804	15/11/2011	Question de mots	Otázka slov	Khaled Tebourbi	Culture	Kultura	904 slov
21	24806	17/11/2011	Légitimité pénitentiaire	Vězeňská legitimita	Abdelahmi d Gmati	Politique	Politika	662 slov
22	24806	17/11/2011	Dernier regard sur les élections : irréalisme des modernes et opportunisme des traditionalistes	Poslední pohled na volby: irealismus modernistů a oportunistus tradicionalistů	Jamil Sayah	Opinions	Názory	1807 slov
23	24806	17/11/2011	Les Tunisiens et le deuxième tournant	Tunisané a druhý přelomový mezník	Adnan Louhichi	Opinions	Názory	1040 slov
24	24810	21/11/2011	Après les Saoudiens, des Emirs qataris dans le collimateur	Po Saúdech jsou v hledáčku katarští emírové	Abdel Aziz Hali	Société	Společnost	1187 slov
25	24812	23/11/2011	Le Premier ministre sortant: quel bilan?	Vycházející premiér: jaká je bilance?	Khaled El Manoubi	Opinions	Názory	1048 slov

4.3.1.2 Deník Le Temps

#	ČÍSLO VÝTISKU	DATUM	NÁZEV ČLÁNKU FJ	NÁZEV ČLÁNKU ČJ	AUTOR	RUBRIK A FJ	RUBRIK A ČJ	ROZSAH
1	12398	20/10/2011	« Eviter les erreurs de passé »	"Vyhněte se chybám minulosti"	Hassine Bouazra	Politique	Politika	780 slov
2	12398	20/10/2011	Le parti El Majd appelle à des élections présidentielles le 14 janvier 2012	Strana El Majd vyzývá k prezidentským volbám 14. ledna 2012	Kamel Bouaouina	Proximité	Pohled zblízka	704 slov
3	12402	25/10/2011	« Ne pas sombrer dans l'hystérie »	"Nepotopit se do hysterie"	Politis	L'événement	Události	468 slov
4	12402	25/10/2011	Merci pour tout - Courage à la bourguibienne de Béji Caïd Essebsi	Děkuji všem - Kuráž po "bourguibovsku" od Béjiho Caïda Essebsi	Salah Ben Hamadi	L'événement	Události	414 slov
5	12403	26/10/2011	Que faire avec les islamistes?	Co dělat s islamisty?	Le Nouvel Observateur	L'événement	Události	377 slov
6	12403	26/10/2011	Ennahdha a rafé la mise - Ennahdha n'a pas fait peur aux «révoltés du jasmin»	Ennahdha shrábla výhru - Ennahdha nezastrašila "jasmínové vzbuřence"	Le Point	L'événement	Události	1034 slov
7	12404	27/10/2011	Mémoire du temps présent « Ennahdha ne me fait pas peur! »	Pamět současnosti "Ennahdha mě neděsí!"	Khaled Guezmir	L'événement	Události	955 slov
8	12405	28/10/2011	La Constituante des exilés	Ústavodárné shromáždění vyhoštěnců	Badreddine Ben Henda	Proximité	Pohled zblízka	1458 slov
9	12405	28/10/2011	Que doit-on faire de l'héritage des 55 dernières années ?	Co musíme udělat s dědictvím posledních 55 let?	Salah Ben Hamadi	Proximité	Pohled zblízka	400 slov
10	12405	28/10/2011	A la recherche d'un nouvel humanisme ou Le vote de Jalloul le charbonnier	Hledání nového humanismu neboli Hlas Jalloula, uhlíře	Hélé Beji	Idées	Myšlenky	2990 slov

11	12408	01/11/2011	Mémoire du temps présent: Des fourberies de Samir El Wafi à la force tranquille de Cheikh Rached	Paměť současnosti: Od klamů Samira El Wafiho po klidnou sílu šejka Racheda	Khaled Guezmir	Proximité	Pohled zblízka	870 slov
12	12409	02/11/2011	Du tac au tac autour de la laïcité	Oťukávání laicity	Bussiness News	Proximité	Pohled zblízka	300 slov
13	12413	08/11/2011	L'islamisme est-il anti-féministe? Les femmes prêtes pour le combat...	Je islamismus antifeministický? Ženy jsou připraveny na souboj	Melek Lakdar	Proximité	Pohled zblízka	971 slov
14	12413	08/11/2011	Lettre ouverte à Saadeddine Zmerli, ex-président de la Ligue Tunisienne de Défense des droits de l'Homme	Otevřený dopis Saadeddinovi Zmerlimu, expresidentu Tuniské ligy na obranu lidských práv	Saadi Labidi	Idées	Myšlenky	702 slov
15	12419	15/11/2011	Les différents sons de cloche d'Ennahda	Různé zvuky zvonu Ennahdhy	Raouf Khalsi	Éditorial	Editorial	333 slov
16	12420	16/11/2011	Quel Islam voulons-nous pour notre pays ?	Jaký islám chceme pro naši zemi?	Badreddine Ben Henda	Proximité	Pohled zblízka	1029 slov
17	12421	17/11/2011	« Le dernier des géants »	"Poslední z obrů"	Chouaïeb Snoussi	Idées /Chronique	Myšlenky /Kronika	196 slov
18	12425	22/11/2011	Le rôle des avocats dans la consolidation de la démocratie	Role advokátů v upevnění demokracie	Ahmed Nemlaghi	Proximité /Chronique juridique	Pohled zblízka /Kronika soudnictví	1088 slov

Z tabulek je vidět, že články jsou v naprosté většině od tuniských autorů. Pouze v deníku „*Le Temps*“ jsou přetištěny tři články ze zahraničních médií, a to konkrétně z francouzských „*Le Nouvel Observateur*“ a „*Le Point*“ a anglických „*Bussiness News*“.

Jejich rozsah je různý, od několika krátkých odstavců až po celostránkový článek. ”

V deníku „*La Presse*“ se většina článků se zmínkou o Bourguibovi nachází v rubrice „*Opinions*“ (Názory), které je v každém čísle věnován značný prostor a přispěvateli jsou především vysokoškolští pedagogové, či další odborníci.

V „*Le Temps*“ jsou rubriky postavené jiným způsobem a samostatná část pro názory zde vyhrazená není. Ty jsou většinou zařazovány do jednotlivých kapitol podle obsahu. Název rubriky „*Idée*“ (Myšlenky) k tomu sice navádí, ale jedná se vždy o celostránkový fejeton.

4.4 Klíčová slova a jejich analýza

Z těchto článků jsem následně vyselektovala klíčová slova a spojení. Těmi byly zaprvé slova související s jeho zmínkou a zadruhé slova, jež přímo Bourguibu titulují, či ho nějak označují.

4.4.1 Frekvenční slovník klíčových slov

4.4.1.1 Deník La Presse de la Tunisie

#	NÁZEV ČLÁNKU FJ	NÁZEV ČLÁNKU ČJ	KLÍČOVÁ SLOVA FJ		KLÍČOVÁ SLOVA ČJ	
			Kontext	Označení HB	Kontext	Označení HB
1	Palimpseste de la mémoire tunisienne	Palimpsest tuniské paměti	<ul style="list-style-type: none"> indépendance création de la Première République premier État moderne libération de femme 	<ul style="list-style-type: none"> président à vie 	<ul style="list-style-type: none"> nezávislost vytvoření první republiky první moderní stát osvobození žen 	<ul style="list-style-type: none"> doživotní prezident
2	L'urgence d'assainir les rouages de l'État	Nutnost očistit státní aparát	<ul style="list-style-type: none"> régime de Bourguiba 	-	<ul style="list-style-type: none"> Bourguibův režim 	-
3	Une galerie de portraits très ressemblants	Galerie velmi se podobajících portrétů	-	<ul style="list-style-type: none"> président père de l'indépendance fondateur de la Tunisie moderne 	-	<ul style="list-style-type: none"> prezident otec nezávislosti zakladatel moderního Tuniska
4	Lettre ouverte à M. Jean Daniel censurée	Otevřený dopis Jeanu Danielovi censurován	<ul style="list-style-type: none"> première révolution 	-	<ul style="list-style-type: none"> první revoluce 	-
5	Faire face au « serpent de l'éternité »	Čelit "hadovi věčnosti"	<ul style="list-style-type: none"> bourguibisme histoire patriotique petits "Bourguiba" 	<ul style="list-style-type: none"> président à vie 	<ul style="list-style-type: none"> bourguibismus vlastenecká historie malí Bourguibové 	<ul style="list-style-type: none"> doživotní prezident
6	Le peuple né des urnes : début de sortie du moyen-âge	Lid zrozený z uren: počátek výstupu ze středověku	<ul style="list-style-type: none"> indépendance peuple tunisien propagande officiel Tunisie de Bourguiba 	<ul style="list-style-type: none"> zaïm (ar.) 	<ul style="list-style-type: none"> nezávislost tuniská lid oficiální propaganda Bourguibovo Tunisko 	<ul style="list-style-type: none"> vůdce (ar.)

7	L'immédiat et le contemporain	Nejbližší budoucnost a současnost	<ul style="list-style-type: none"> • bourguibisme • fameux discours de Jéricho 	-	<ul style="list-style-type: none"> • bourguibismus • slavný projev z Jericha 	-
8	Résultats d'un premier grand test	Výsledky první velké zkoušky	<ul style="list-style-type: none"> • dernières années de Bourguiba 	-	<ul style="list-style-type: none"> • poslední Bourguibovy roky 	-
9	De l'indépendance du pays à la libération du Tunisien : de 1956 à 2011	Od nezávislosti země k osvobození Tunisu: od 1956 do 2011	<ul style="list-style-type: none"> • autonomie interne • retour triomphal • déportation • indépendance • proclamation de la République • Néo-Destour 	• leader	<ul style="list-style-type: none"> • vnitřní autonomie • triumfální návrat • deportace • nezávislost • vyhlášení republiky • Néo-Destour 	• lídr
10	Une leçon de démocratie	Lekce demokracie	<ul style="list-style-type: none"> • Code de Statut Personnel 	-	<ul style="list-style-type: none"> • občanský zákoník 	-
11	Alliances et recompositions des partis en vue de la Constituante	Aliance a opětná složení stran ve prospěch Ústavního shromáždění	<ul style="list-style-type: none"> • indépendance • règne de Bourguiba 	-	<ul style="list-style-type: none"> • nezávislost • Bourguibova vláda 	-
12	Laïcité : un débat haram ou halal?	Laïcité: haram nebo halal debata?	<ul style="list-style-type: none"> • abolition de polygamie 	-	<ul style="list-style-type: none"> • zrušení polygamie 	-
13	Vers un rôle constitutionnel élevé de l'armée	Směrem k ústavnímu postavení vzešlého z armády	-	• ex-président	-	• exprezident
14	Offrez-nous une Constitution au service de la publique	Nabídněte nám ústavu, která bude sloužit veřejnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Constitution de 1959 • présidence à vie 	• Combattant suprême	<ul style="list-style-type: none"> • ústava z roku 1959 • doživotní prezidentství 	• nejvyšší bojovník
15	Décryptage du nouveau paysage politique après les élections du 23 octobre	Rozluštění nového politického pozadí po volbách z 23. října	<ul style="list-style-type: none"> • peuple tunisien 	-	<ul style="list-style-type: none"> • tuniský lid 	-
16	Littérature, encore et toujours	Literatura, stále a ještě	<ul style="list-style-type: none"> • voile ôtée par Bourguiba 	• leader	<ul style="list-style-type: none"> • Bourguibou odstraněný závoj 	• lídr
17	Les outsiders d'Ennahdha	Outsideri z Ennahdhy	<ul style="list-style-type: none"> • indépendance • peuple tunisien 	-	<ul style="list-style-type: none"> • nezávislost • tuniský lid 	-

18	La victoire d'Ennahdha et le triomphe de Bourguiba	Vítězství Ennahdhy a Bourguibův triumf	<ul style="list-style-type: none"> • première Constitution de 1959 • Code de Statut Personnel <ul style="list-style-type: none"> • identité musulman • transformation de la société <ul style="list-style-type: none"> • politique émancipatrice • modèle de société 	<ul style="list-style-type: none"> • leader • président 	<ul style="list-style-type: none"> • první ústava z roku 1959 • občanský zákoník • muslimská identita • proměna společnosti • emancipační politika <ul style="list-style-type: none"> • model společnosti 	<ul style="list-style-type: none"> • lídr • prezident
19	La Tunisie a besoin de gouvernants clairvoyants et non de revanchards entêtés	Tunisko potřebuje jasnou vládu a neústupné revanšisty	<ul style="list-style-type: none"> • intégristes musulmans 	<ul style="list-style-type: none"> • président 	<ul style="list-style-type: none"> • muslimští fundamentalisté 	<ul style="list-style-type: none"> • prezident
20	Question de mots	Otázka slov	<ul style="list-style-type: none"> • temps de Bourguiba 	-	<ul style="list-style-type: none"> • Bourguibova doba 	-
21	Légitimité pénitentiaire	Vězeňská legitimita	<ul style="list-style-type: none"> • séjour en prison 	-	<ul style="list-style-type: none"> • pobyt ve vězení 	-
22	Dernier regard sur les élections : irréalisme des modernes et opportunisme des traditionalistes	Poslední pohled na volby: irealismus modernistů a oportunismus tradicionalistů	<ul style="list-style-type: none"> • indépendance 	-	<ul style="list-style-type: none"> • nezávislost 	-
23	Les Tunisiens et le deuxième tournant	Tunisané a druhý přelomový mezník	<ul style="list-style-type: none"> • indépendance • Constitution • culte de personnalité 	-	<ul style="list-style-type: none"> • nezávislost • ústava • kult osobnosti 	-
24	Après les Saoudiens, des Emirs qataris dans le collimateur	Po Saúdech jsou v hledáčku katarští emírové	<ul style="list-style-type: none"> • faruche opposition 	<ul style="list-style-type: none"> • leader • ancien président 	<ul style="list-style-type: none"> • zarytý odpor 	<ul style="list-style-type: none"> • lídr • bývalý prezident
25	Le Premier ministre sortant: quel bilan?	Vycházející premiér: jaká je bilance?	<ul style="list-style-type: none"> • Constitution 	<ul style="list-style-type: none"> • président 	<ul style="list-style-type: none"> • ústava 	<ul style="list-style-type: none"> • prezident

4.4.1.2 Deník Le Temps

#	NÁZEV ČLÁNKU FJ	NÁZEV ČLÁNKU ČJ	KLÍČOVÁ SLOVA		KLÍČOVÁ SLOVA ČJ	
			Kontext	Označení HB	Kontext	Označení HB
1	« Éviter les erreurs de passé »	"Vyhněte se chybám minulosti"	<ul style="list-style-type: none"> indépendance construction de l'État et ses institutions 	<ul style="list-style-type: none"> leader Chef du Gouvernement 	<ul style="list-style-type: none"> nezávislost vybudování státu a jeho institucí 	<ul style="list-style-type: none"> lídr předseda vlády
2	Le parti El Majd appelle à des élections présidentielles, le 14 janvier 2012	Strana El Majd vyzývá k prezidentským volbám 14. ledna 2012	<ul style="list-style-type: none"> pensée reformiste tunisienne identité du peuple tunisien 	-	<ul style="list-style-type: none"> reformní tuniské myšlení identita tuniského lidu 	-
3	« Ne pas sombrer dans l'hystérie »	"Nepotopit se do hysterie"	-	<ul style="list-style-type: none"> Chef de l'État 	-	<ul style="list-style-type: none"> hlava státu
4	Merci pour tout - Courage à la bourguibienne de Béji Caïda Essebsi	Děkuji za vše - Kuráž po "bourguibovsku" od Béjiho Caïda Essebsi	<ul style="list-style-type: none"> indépendance de la Tunisie indépendance national courage à la bourguibienne 	<ul style="list-style-type: none"> leader Chef carismatique 	<ul style="list-style-type: none"> nezávislost Tuniska národní nezávislost bourguibovská odvaha 	<ul style="list-style-type: none"> lídr charismatický předseda
5	Que faire avec les islamistes ?	Co dělat s islamisty?	<ul style="list-style-type: none"> pays de Bourguiba 	-	<ul style="list-style-type: none"> Bourguibova země 	-
6	Ennahdha a raflé la mise - Ennahdha n'a pas fait peur aux « révoltés du jasmin »	Ennahdha shrábla výhru - Ennahdha nezastrašila "jasmínové vzbouřence"	<ul style="list-style-type: none"> patri de Habib Bourgiba premier scrutin libre 	<ul style="list-style-type: none"> raïs (ar.) 	<ul style="list-style-type: none"> vlast Habiba Bourguiby první svobodné volby 	<ul style="list-style-type: none"> prezident (ar.)
7	Mémoire du temps présent « Ennahda ne me fait pas peur ! »	Pamět současnosti "Ennahda mě neděsí!"	<ul style="list-style-type: none"> indépendance retour triomphal 	-	<ul style="list-style-type: none"> nezávislost triumfální návrat 	-
8	La Constituante des exilés	Ústavodárné shromáždění vyhoštěnců	<ul style="list-style-type: none"> indépendance peuple tunisien 	-	<ul style="list-style-type: none"> nezávislost tuniský lid 	-
9	Que doit-on faire de l'héritage des 55 dernières années ?	Co musíme udělat s dědictvím posledních 55 let?	<ul style="list-style-type: none"> indépendance peuple tunisien lutte héroïque emancipation de la femme culte de personnalité 	<ul style="list-style-type: none"> premier président de la République 	<ul style="list-style-type: none"> nezávislost tuniský lid hrdinský boj emancipace žen kult osobnosti 	<ul style="list-style-type: none"> první prezident republiky

10	A la recherche d'un nouvel humanisme ou Le vote de Jalloul le charbonnier	Hledání nového humanismu neboli Hlas Jalloula, uhlíře	• son discours politique	• moderniste tunisien	• jeho politické projevy	• tuniský modernista
11	Mémoire du temps présent: Des fourberies de Samir El Wafi à la force tranquille de Cheikh Rached	Paměť současnosti: Od klamů Samira El Wafiho po klidnou sílu šejka Racheda	• son oeuvre colossal • son souvenir immortel	• père de la nation • fondateur de l'État moderne • libérateur de la Tunisie	• jeho kolosální dílo • jeho nesmrtelná památka	• otec vlasti • zakladatel moderního státu • osvoboditel Tuniska
12	Du tac au tac autour de la laïcité	Otůkávání laicity	-	• "dictateur laïc" (citation de Rachid Ghannouchi)	-	• laický diktátor (citace Rachida Ghannouchiho)
13	L'islamisme est-il anti-féministe? Les femmes prêtes pour le combat...	Je islamismus antifeministický? Ženy jsou připraveny na souboj...	• indépendce	• premier président de la République	• nezávislost	• první prezident republiky
14	Lettre ouverte à Saadeddine Zmerli, ex-président de la Ligue Tunisienne de Défense des droits de l'Homme	Otevřený dopis Saadeddinovi Zmerlimu, expresidentu Tuniské ligy na obranu lidských práv	• présidence à la vie	-	• doživotní prezident	-
15	Les différents sons de cloche d'Ennahda	Různé zvuky zvonu Ennahdhy	• sagesse bourguibienne • Code du Statut Personnel	• "dictateur laïc" (citation de Rachid Ghannouchi)	• bourguibovská moudrost • občanský zákoník	• "laický diktátor" (citace Rachida Ghannouchiho)
16	Quel Islam voulons-nous pour notre pays ?	Jaký islám chceme pro naši zemi?	• ère bourguibienne	-	• Bourguibova éra	-
17	« Le dernier des géants »	Poslední z velikánů	-	• homme d'État • dernier des géants	-	• státník • poslední z velikánů
18	Le rôle des avocats dans la consolidation de la démocratie	Role advokátů v upevnění demokracie	• indépendence • libération du pays • Code du Statut Personnel	• leader • président de la République	• nezávislost • osvobození země • občanský zákoník	• lídr • prezident republiky

4.4.1.3 Souhrnná tabulka klíčových slov označujících Habiba Bourguibu

FJ	ČJ	Počet výskytů
président (de la République, ex-, ancien, premier, à vie, rais)	prezident (republiky, ex-, bývalý, první, doživotní, rais)	12x
leader	vůdce	6x
zaïm	vůdce	2x
dictateur laïc	laický diktátor	2x
fondateur (de l'État moderne, de la Tunisie moderne)	zakladatel (moderního státu, moderního Tuniska)	2x
Chef du Gouvernement	premiér	1x
Chef charismatique	charismatický šéf	1x
Chef de l'État	hlava státu	1x
père de l'indépendance	otec revoluce	1x
père de la nation	otec národa	1x
Combattant suprême	nejvyšší bojovník	1x
dernier des géants	poslední z velikánů	1x
homme d'État	státník	1x

4.4.2 Analýza klíčových slov v kontextu obsahu článků

Porovnáme-li klíčová slova z kontextu výskytu kolem Bourguiby u obou deníků, dostaneme se v obou případech k velmi obdobnému výskytu.

V kontextech je nejčastěji zmiňováno slovo „*indépendance*“ (nezávislost), dále „*Code de Statut Personnel*“ (občanský zákoník) a „*Constitution*“ (ústava), tedy Bourguibovy zásluhy z 50. let. V souvislosti

s jeho činy se také objeví např. Několikrát je také zmíněn „*peuple tunisien*“ (tuniský lid) či různé obdoby výrazu „*ère bourguibienne*“, tedy bourguibovská doba a další, které odkazují na období jeho vlády.

Zaměříme-li se na obsah nashromážděných článků je velmi zajímavé, že až na několik výjimek⁷⁷ se článek netýká osobnosti Habiba Bourguiby, a přesto je v něm zmíněn. Je zde vždy vyhrazen jeden nebo dva odstavce, které čtenářům připomene, jaká byla za jeho vlády situace, či jaký měl prezident Bourguiba k danému tématu přínos nebo postoj. Mluvíme-li o přínosu, je, jak vidíme, téměř pravidlem, že zde musí zaznít zmínka o nezávislosti, pokud o postoji, můžeme jmenovat například slova „*bourguibisme*“ (bourguibismus) nebo „*pensée reformiste*“ (reformní myšlení).

Pro porovnání výsledků z internetu a sociálních sítí s těmi z tištěných médií je nutno se zaměřit na druhý sloupec, a to označení Habiba Bourguiby. V závěru poslední kapitoly byl uveden přehled nejčastějších komentářů k jeho osobě. Ten se téměř shoduje s výrazy používanými v obou denících. Deník La Presse je sice v jeho vzletných označeních skoupější, může to být ale především způsobeno jeho snahou o co největší serióznost. Naopak deník Le Temps se těmto označením nebrání a hojně je jeho autory používán.

Znovu se zde opakují mnohá označení, které byly zmíněny ve druhé kapitole, tedy „*leader*“ (vůdce) a jeho arabský ekvivalent „*za'ím*“ (francouzský přepis: zaïm), „*combattant suprême*“ (nejvyšší bojovník), „*père de la nation*“ (otec vlasti) a „*père de l'indépendance*“ (otec nezávislosti). Dále jeho funkce jako „*président*“ (prezident), „*Chef de l'État*“ (hlava státu), „*Chef de Gouvernement*“ (premiér) „*Homme d'État*“ (státník). Opakovaně se objevuje titulatura na základě jeho skutků:

⁷⁷ La Presse: článek č. 9 „*De l'indépendce du pays à la liberation du Tunisien: de 1956 à 2011*“, č. 18 „*La victoire d'Ennahdha et le triomphe de Bourguiba*“; Le Temps: článek č. 17 „*Le dernier des géants*“

„*libérateur de la Tunisie*“ (osvoboditel Tuniska) a „*fondateur de la Tunisie moderne*“ (zakladatel moderního Tuniska).

K vzájemnému porovnání jsem z korpusu vybrala osm článků, jež všechny pojí klíčová slova „*leader*“ a „*za'ím*“ (*zaïm*). Obě znamenají vůdce a jedná se o nejčastější, tradiční a nejstarší Bourguibovu titulaturu již od jeho počátků ve straně Néo-Déstour.⁷⁸

Jedná se konkrétně o pět následujících článků z deníku „*La Presse*“: „*Le peuple né des urnes: début de sortie du moyen-âge*“, „*De l'indépendce du pays à la liberation du Tunisien : de 1956 à 2011*“, „*La victiore d'Ennahdha et le triomphe de Bourguiba*“, „*Littérature, encore et toujours*“, „*Après les Saoudiens, des Emirs qataris dans le collimateur*“ a tři články z deníku „*Le Temps*“: „*Eviter les erreurs de passé*“, „*Merci pour tout - Courage à la bourguibienne de Béji Caïd Essebsi*“ a „*Le rôle des avocats dans la consolidation de la démocratie*“.

Tuto skupinu je dále podle obsahu možné rozdělit na další dvě. První obsahuje články, jež se přímo vztahují k historii Tuniska a analyzují ji. Druhá je skupina článků, které se svým tématem k historii nebo Bourguibovi vůbec nevztahují, a přesto je zde na Bourguibu s touto titulaturou odkázáno.

Do první skupiny patří články „*La victiore d'Ennahdha et le triomphe de Bourguiba*“, „*De l'indépendce du pays à la liberation du Tunisien : de 1956 à 2011*“, „*Eviter les erreurs de passé*“, „*Merci pour tout - Courage à la bourguibienne de Béji Caïd Essebsi*“. Zde je pojmu „vůdce“ vždy užito v kontextu nezpochybnitelných Bourguibových zásluh na nezávislosti a budování republiky, která je v těchto člancích pečlivě rozebírána, a proto je zde přítomnost osobnosti tuniského prezidenta naprosto oprávněna.

⁷⁸ Podobný význam má i výraz „*Combattant suprême*“ (Nejvyšší bojovník), jež však začal být v kontextu s jeho osobou používán až později.

Jinak tomu ovšem je u druhé skupiny článků, konkrétně článků „*Le peuple né des urnes: début de sortie du moyen-âge*“, „*Littérature, encore et toujours*“, „*Après les Saoudiens, des Emirs qataris dans le collimateur*“ a „*Le rôle des avocats dans la consolidation de la démocratie*“. Obsahy těchto čtyř článků jsou velmi rozmanité, od krátkého článku o literatuře, ilegálních honech qatarských princů, po analýzy role advokátu při vzniku nového režimu a teorii o budoucnosti země po úspěšných volbách. Zde je na Bourguibu vždy odkazováno ve smyslu potvrzení pravosti jejich informací tím, že se zmíní Vůdcovo jméno.

4.5 Vyhodnocení analýzy

Obsahová analýza tisku tak svými výsledky potvrdila obraz Habiba Bourguiby tak, jak je popsán ve druhé kapitole.

Pokud porovnáme výsledná data s obdobím sběru, tedy obdobím voleb, je jasné, že Habib Bourguiba je zde prezentován jako stěžejní mezník moderní historie Tuniska. K jeho osobě se váže i mnoho článků, které se priritně zabývají jinými tématy.

Výrazy, kterými je i v tuniském frankofonním tisku titulován, jsou téměř identické s těmi, jež se používají jak ve virtuálním prostoru, tak i v mnohých knižních publikacích.

5 ZÁVĚR

Jak bylo řečeno v úvodu, stěžejním úkolem této práce bylo zjistit, zda je osobnost Habiba Bourguiby stále přítomna v tuniské společnosti. Studie jednoznačně potvrdila, že tomu tak je a není pochyb, že tomu tak bude i v nejbližší budoucnosti.

Svědčí o tom především to, že Tunisané na svého prvního prezidenta nezapomněli a dodnes si velmi cení jeho nenahraditelného podílu na dosažení nezávislosti a vybudování svobodné republiky. Dokazuje to především obsah textů, v nichž se o něm občané, ať už v tištěných médiích nebo na internetu, vyjadřují. Jak je zřejmé z dat, uvedených v poslední kapitole, jeho činy jsou v tisku neustále připomínány i přesto, že v zemi není člověk, který by nevěděl, kdo získal pro Tunisko nezávislost a byl jeho prvním prezidentem.

Průzkum však také ukázal, jak široká je škála názorů na Bourguibovu osobnost a že ne všechny zmínky o jeho osobě jsou vždy kladné. Habib Bourguiba stále vyvolává mnoho diskusí a polemik. I tato určitá míra kontroverze jeho osoby i skutků mu však zajišťuje dostatečný zájem obou názorových táborů, a tím i další předávání jeho myšlenek mladší generaci.

Současný Bourguibův obraz je poskládán jako mozaika z mnoha různých iniciativ. Ať je to snaha nového tuniského prezidenta o zbudování Bourguibova centra v Monastiru, v němž budou shromážděny nově nalezené materiály, celá řada nových porevolučních knižních titulů, jež se prezidentovou osobou zabývají a přinášejí nové analýzy a pohledy na jeho vládu, nebo zejména prostředí tuniského internetu.

Přítomnost této osobnosti na internetu v tak velkém a širokém rozsahu dokazuje, že i mladá, post-bourguibovská generace si stále uvědomuje odkaz prvního prezidenta. Nečekaně velké množství videí s jeho osobou umožňuje stále připomínat jeho slavné projevy i názory. Tento potenciál využívají především uživatelé sociálních sítí. Široká

základna jeho příznivců je zejména na nejrozšířenější síti Facebook, kde existuje mnoho stránek s Bourguibovskou tematikou.

Všechny uvedené skutečnosti svědčí o tom, že odkaz Habiba Bourguiby nezaniká a je i nadále v tuniské společnosti přítomen.

6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

6.1 Literatura

1. Abbasi, D. (2005): *Entre Bourguiba et Hannibal. Identité tunisienne et histoire depuis l'indépendance*, Paris: Karthala.
2. Belkhodja, Tahar (1998): *Les trois décennies Bourguiba. Témoignage*, Paris: Publisud.
3. Brill, E. J. (1966): *Dustūr: aperçu sur les constitutions des Etats arabes et islamiques*, Leiden.
4. Camau, M. (2004): *Habib Bourguiba, la trace et l'héritage*. Paris: Karthala.
5. Camau, M.; Giesser, V. (2003): *Le syndrome autoritaire: Politique en Tunisie de Bourguiba a Ben Ali*. Paris: Les Presses de Sciences Po.
6. Casemajor, Roger (2009): *L'action nationaliste en Tunisie. Du Pacte fondamental de M'hamed Bey à la mort de Moncef Bey. 1857-1948*, Tunis: Sud Éditions.
7. Hajji, Lotfi (2011): *Bourguiba et l'Islam. Le politique et le religieux*. Tunis: Sud Éditions.
8. Hendl, Jan (2005): *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál.
9. Martel, P.-A. (1999): *Habib Bourguiba, un homme, un siècle*. Paris: Les Éditions du Jaguar.
10. Moalla, Mansour (2011): *De l'Indépendance à la Révolution. Système politique et développement économique en Tunisie*, Tunis: Sud Éditions.
11. Mestiri, Ahmed (2011): *Témoignage pour l'Histoire*, Tunis: Sud Éditions.

12. Sayah, Mohamed - ed. (1979): Histoire du Mouvement National Tunisien. Documents XIII: Le Néo-Destour face à la troisième épreuve, 1952-1956. 1. L'échec de la répression, Tunis: Dar El Amal.
13. Sayah, Mohamed - ed. (1979): Histoire du Mouvement National Tunisien. Documents XIII: Le Néo-Destour face à la troisième épreuve, 1952-1956. 2. La victoire, Tunis: Dar El Amal.
14. Sayah, Mohamed - ed. (1979): Histoire du Mouvement National Tunisien. Documents XIII: Le Néo-Destour face à la troisième épreuve, 1952-1956. 3. L'indépendce, Tunis: Dar El Amal.
15. Rous, Jean (1984): *Habib Bourguiba*, Romorantin: Édition Martinsart.
16. Thuillet, Guillaume (2011): *Le système idéal*, Paris: BoD
17. Toumi, M. (1989): *La Tunisie de Bourguiba a Ben Ali*. Paris: Presses universitaires de France.
18. Turki, Bechir (2011): *Eclairage sur les recoins sombrers de l'ère bourguibienne*, Tunis: Clairfontaine.

6.2 Internetové zdroje

1. Facebook: www.facebook.com
2. IST Berkeley: www.ist.berkeley.edu
3. Institut National de la Statistique: www.ins.nat.tn
4. Institut Supérieur de l'Histoire du Mouvement National: www.ishmn.rnu.tn
5. Jeune Afrique: www.jeuneafrique.com
6. Kapitalis: www.kapitalis.com

7. La Presse de la Tunisie: www.lapresse.tn
8. Paris Match: www.parismatch.com
9. PicBadgets: www.picbadgets.com
10. Tuniscope: www.tuniscope.com
11. Twitter: www.twitter.com

6.3 Tištěná periodika

1. tuniský deník La Presse de la Tunisie
2. tuniský deník Le Temps

7 RESUMÉ

This bachelor thesis deals with the personality of Habib Bourguiba, leader of Tunisia's independence movement and first Tunisian president. The main aim is to investigate if his heritage is still present in the Tunisian society and if yes, how is it manifested.

The first part presents Bourguiba's life and his struggle for nation's independence on French protectorate and later his presidency. It mentions his important contribution to creation of a new modern Tunisian state such as Civil code that emancipated Tunisian women and also some of his most controversial steps towards the modernisation of Tunisian society.

The main aim of the second part is to create and describe contemporary image of Habib Bourguiba in the society. New tendencies about his personality were investigated such as books publishing, commemorative sites, institutions and mainly Tunisian Internet. Very important Internet source were social networks and mainly Facebook.

The third part consists of Tunisian newspaper analysis. Research materials were collected in the period of first Tunisian democratic elections in autumn 2012. Its main purpose was to prove or disprove the theory about perception of his personality by Tunisian society and results of the second part.

The thesis confirmed that Bourguiba's heritage is still very lively present in the society. Surprisingly, even within the young generation (under 25 years) that didn't experienced his reign. His personality is very deeply rooted in the society and it will not change in the close future.